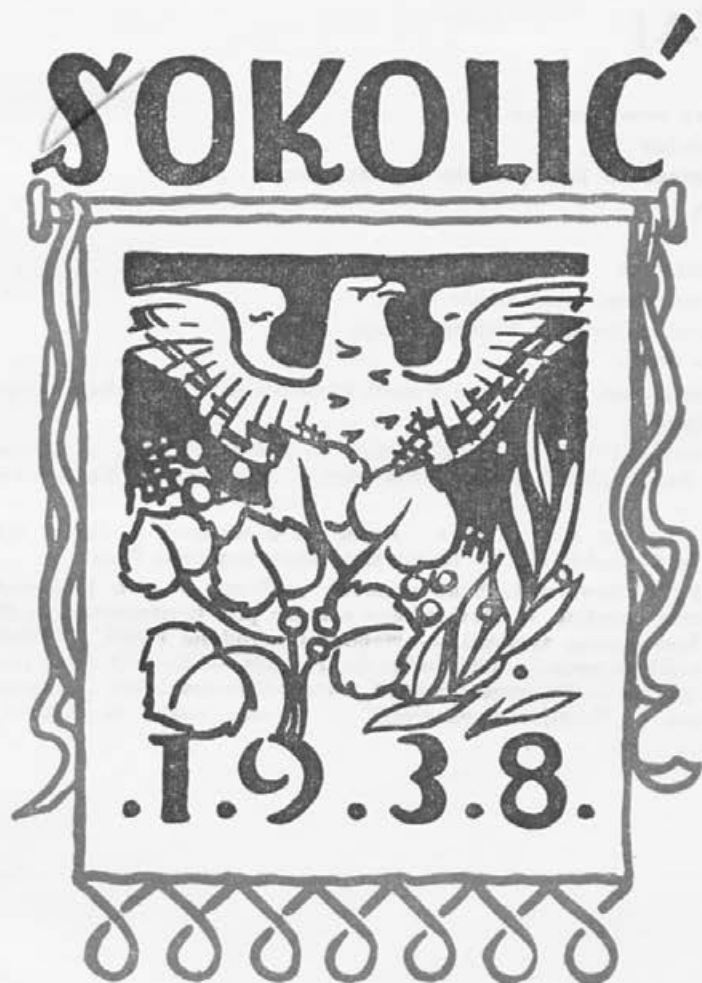

LIST ZA SOKOLSKI NARAŠTAJ

GODINA XX

BROJ 11

SADRŽAJ

STRANA

1. Na početku nove decenije	273
2. Prvi decembar	274
3. Један национални револуционар из Херцеговине	275
4. Dan mira	277
5. Zakaj — kam?	278
6. Вера у Соколство	283
7. »V zdravem telesu, zdrav duh!«	285
8. Nezaboravni dojmovi iz Vojnog muzeja	285
9. Stražar na brodu	288
10. Moda, njen namen, pretiravanje v modi, posledice in vzroki takega ravnanja	290
11. Osem življenj	292
12. Naši pesnici: Uz dan oslobođenja. — У братско коло. — Сачувати, браћо. — Radost života. — Savladana smrt. — Ево снеча. — Na dan ujedinjenja	294
13. Radovi našeg naraštaja: Један čas u sokolani. — Прича старог сара. — Na Kajmakčalanu. — Neostvareni snovi kapetana Pana	299
14. Glasnik: Češkoslovački Soko u novim prilikama. — Do 1300 metara ispod morske površine. — Dva miliona učenika piše inostrancima. — Film, vidljiv i kod dnevne svetlosti. — Nepoznat narod na Papui. — Pustinja Kalahari u Africi raste. — 1000-godišnjica Pekinga. — Čovečji život produžen za 13 godina. — Faraonski grobovi — električno osvetljeni. — Statistika o kupatilima. — Naseljenost na zemlji. — Plinske maske za slonove. — Za šalu	302

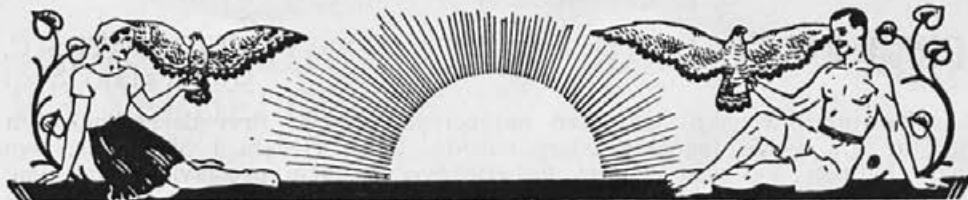
»Sokolić« izlazi na kraju svakoga meseca. Godišnja pretplata Din 20'—, polugodišnja Din 10'—, pojedini broj Din 2.—.

Urednik: Josip Jeras, Ljubljana, Levstikova ulica 19.

Izdaje Savez Sokola Kraljevine Jugoslavije (E. Gangl). — Naslov uprave: Uprava sokolskih listova, Ljubljana, Frančiškanska ulica 6. Telefon br. 2312. Račun pošt. štedionice 12.943.

Rukopisi se šalju na adresu urednika, pretplate i narudžbe upravi sokolskih listova.

Tiska: Učiteljska tiskara u Ljubljani (prettstavnik Francè Štrukelj).

U LJUBLJANI, NOVEMBAR 1938

GODINA XX ● BROJ 11

НА ПОЧЕТКУ НОВЕ ДЕЦЕНИЈЕ П. ПЕТРОВАЧКИ, Орловат

Највећи празник нашег народа, који му је донео слободу — Први Децембар 1918 године, дочекан је са сузама радостицама. Први пут после вековног робовања, наш се народ осетио слободним под својим кровом. Растргнути су ланци ропства, који су нас стезали и ми смо се осетили слободним. Веће и правичније награде за праведну борбу нико није могао тражити! Правди је удовољено...

У заједничкој срећи и радости са својим народом, Сокољство је триумфовало, јер је постигнут први циљ за којим смо тежили. Остварена је заједничка држава свих Срба, Хрвата и Словенаца. Постигло се наше народно уједињење. И тада је отпочео нов живот. У том новом животу ми смо били свесни својих задаћа и не чекајући ни тренутка, прионули смо на посао. У слободној својој држави, ми смо били први који смо на нашој застави исписали ново име те заједничке нам државе. Сокољство, распарчано на племенске савезе — уједињује се у јединствен Југословенски сокољски савез. Тим је уједно постављен нови пут, којим има да се крочи. И за минутих двадесет година ми смо радили несебично у нашем народу како бисмо у сваком погледу ојачали и подigli заједнички наш дом. Резултат тог нашег рада сваком је јасан! Од најмањег засека па до палате, сокољска идеја је продрла и примљена истом љубављу како од сељака тако и од грађанина. То је знак да је Сокољство нашем народу потребно. Сокољство је, дакле, постала опште народна организација без које се не може замислити напредак нашега села.

У нашој новој државној заједници, нисмо остали слепи пред потребама, које су од нас захтевале нове прилике. И свесни смо били да се наше јединство може одржати само под једним условом: ујединити се и духовно! То духовно уједињење нашег народа има Сокољство да спроведе и тек тада можемо са сигурношћу гледати у бољу будућност.

Улазећи у нову деценију народне слободе, морамо све своје снаге удвостручити на том послу. Данашњица нас јасно учи и служи нам као светао пример како пролазе они, код којих нема духовног јединства. Видимо исто тако на другој страни, гордост народа код којих је духовно јединство постигнуто, како су ти народи спремни на све жртве ако је у питању јединство и слобода тога народа. И ако смо већ двадесет година уједињени, ипак и данас постоји једно питање, које је требало давно да се скине с дневног реда. Постоји наиме питање: да ли смо ми један народ?! Ово је неопростива увреда нанесена жртвима које су дате за наше ослобођење! Ми смо дужни, то нам налаже велика и света наша сокољска дужност, да уклонимо те заслепљене заблуде, које се ту и тамо појављују. То ћемо постићи ако међусобно будемо везани и прожети националном вером, коју ћемо апостолски проповедати у целом нашем народу. На тај ћемо начин сузбити све оне, чија је девиза: завади па владај. Од нашег детета па од најстаријег члана, усађиваћемо истину да смо ми један народ, а да је све остало лаж и злочин према народу.

Тако наоружани, бићемо достојни тековине чије плодове ми уживамо. То ће бити најјаче утврђење које се може поставити ради одржавања државне целине. Морамо будно бдити над нашом омладином, да је не понесе вихор који се указује, а који прети да нас сврати с правог пута, којим смо до сада ишли. Останимо верни нашим сокољским принципима и не дајмо се ничим завести. Будимо снажни духом и телом и такви стојмо на бранику рода свог!

Za jugoslovensko Sokolstvo najveći je praznik Prvi decembar. Dan ujedinjenja svega jugoslovenskog naroda: Srba, Hrvata i Slovenaca. Sve naše jedinice, svi naši članovi, na vrlo svečan način proslavljaju taj dan, kao dan ujedinjenja svih jugoslovenskih plemena, kad su zauvek presečeni lanci ropstva, a delo oslobođenja krunisano ujedinjenjem sa slobodnom Srbijom, tim jugoslovenskim Pijemontom. Kome da srce ne uzigra od ponosa i sreće, što je doživio taj dan, za čije su ostvarenje radili najbolji sinovi naši, za nj se borili, umirali na gubilištu i u tamnicama s poslednjim poklicima: Živela Jugoslavija! Oni su čvrsto verovali, da će jednom osvanuti dan, da će se slobodna plemena jugoslovenska ujediniti, i zato nisu žalili položiti svoje živote u temelje Jugoslavije. A u te temelje položiše živote svoje i milioni naših boraca u svetskom ratu. Njima se odužimo veličanstvenim spomenikom izrađenim po zamisli Kralja Ujedinitelja na vrhu Avale, njima se odužujemo svakog Prvog decembra, sećamo se njihovih žrtava, koje su pridoneli na oltar Slobode i Ujedinjenja, a da sami svoj ideal ne ugledaše ostvaren.

Naša proslava Dana ujedinjenja biće ove godine naročito svečana. Uzeće u njoj učešća ceo naš narod bez razlike na veru i pleme, jer se ove godine navršava dvadeset godina života Jugoslavije. Ovaj značajni jubilej dozvaše nam u živo sećanje onaj istoriski Prvi decembar pre dvadeset godina, kada su izaslanici Narodnoga veća Slovenaca, Hrvata i Srba iz Zagreba došli u prestoni Beograd, da tu provedu najveći čin naše istorije: Ujedinjenje. Setićemo se i onih divnih reči, s kojima ih je pozdravio Veliki Kralj Mučenik, proglašujući osnivanje zajedničke države Srba, Hrvata i Slovenaca, kojoj je kasnije dao pravo ime — Jugoslavija.

Zato je najispravnije, ako ovaj veliki dan nazovemo rođendanom Jugoslavije. Jest, Jugoslavija je rođena Prvog decembra 1918 godine. Kao divna feniks ptica iskrsla je iz grobova svojih sinova, sakupila pod svoja krila decu jedne krvi od Jadrana do Balkana. Mi nov naraštaj moramo znati pravilno shvatiti i oceniti značaj ovoga dana, zablagodariti onima, što nam svojim životima omogućie da možemo u slobodi uživati plodove njihove borbe, i zavetovati se, da ćemo do zadnjega daha znati braniti tekovine krvavo plaćene slobode i sreće našega naroda.

No još je nešto zbog čega se mi Sokoli radujemo ovome velikome danu. To je onaj čas, kada polažu zavet novi članovi i kada se naraštaj prevodi u članstvo, a deca u naraštaj. Ko je već položio jednom zavet na sokolsku zastavu, s uzbuđenjem će se sećati tog časa i svakog Prvog decembra mislieće na nj. A oni, koji budu Prvog decembra položili zavet, nestrpljivo će očekivati taj čas, jer su svesni, da tek po položenom zavetu postaju pravi članovi velike sokolske zajednice. Što je za vojnika vojnička zakletva, to je za nas Sokole sokolski zavet. Svi znamo što to znači zavetovati se. I svi moramo nastojati, da u potpunosti izvršujemo svoj zavet. Jedna narodna poslovice kaže, da teško onom, ko zavet ne održi.

A što da reknemo o sreći onih naraštajaca, koji će ovog dana biti prevedeni u članstvo! To znaju samo oni, koji su već prešli iz naraštaja u članstvo. Oni su ponosni na taj dan, kada postaju pravim članovima. Sada tek za njih nastaje najozbiljnije doba sokolskog rada. To je u neku ruku rođendan Sokola. A pravi i potpuni Soko postaje samo onaj, ko je prošao sve stepene članstva: od podmlatka do naraštaja, od naraštaja do članstva kroz sokolanu.

Imajući sve ovo na umu, naš će naraštaj i ove godine na svečan način proslaviti najveći sokolski praznik. Dvadeseti rođendan Jugoslavije mora da bude što svečanije proslavljen. Kod te proslave ne smemo da zaboravimo na bratsku Českoslovačku Republiku, koja je baš u dvadesetoj godini svog opstanka morala pretrpeti teške udarce nepravedne sudbine. Setimo se, da naša braća u Českoslovačkoj nisu mogla da proslave dvadesetogodišnjicu Republike.

ЈЕДАН НАЦИОНАЛНИ РЕВОЛУЦИОНАР ИЗ ХЕРЦЕГОВИНЕ

(Свршетак)

ХАЈРУДИН ЂУРИЋ,
Сарајево

На путу за Тулузу Мехмедбашић се јављао картом свом пријатељу Алихоџићу. Из Тулузе је писао писмо Милану Курилићу да му пошаље 150 круна. Новац му је био потребан за повратак у отаџбину и за Гаџиновићев и Голубићев одлазак из Тулузе. Добивши новац, вратио се истим путем у Дубровник. Из Дубровника се јавио једном картом Алихоџићу. Писао му је да дође у Мостар да се види с њим, јер се није мислио свраћати у Столац, зато што путује у Сарајево »да се ожени« (т. ј. да изврши атентат). Од Алихоџића је желео да сазна »како ствари стоје у Стоцу« иза његовог одласка у Тулузу, што се прича и т. д. На путу за Мостар, пред Хумом, дошао је у воз један жандарм и захтевао од Мехмедбашића да се легитимира. Мислећи да је издан, искористио је моменат када се жандарм удаљио, бацио нож кроз прозор, изишао из воза и сакрио се. Кад је разабрао да га нико не тражи, ушао је опет у воз (који је на Хуму дуље стајао) и несметано дошао у Мостар. У возу је сазнао да су тражили неког војника - бегунца. У Мостару је очекивао Алихоџића, али га није било. Зато му је телеграфирао да неће свраћати у Столац, а ако му треба »робе«, да дође у Мостар. Некако у исто време Алихоџић је добио и карту из Дубровника и брзојав из Мостара. Иако није било Мехмедбашићева имена ни на карти ни на брзојаву, Алихоџић је био уверен да је то од њега. Зато је одмах кренуо у Мостар с Миланом Курилићем. Мехмедбашић је одмах упутио у ствар Алихоџића објаснивши му циљ свога одласка у Сарајево. Алихоџић му је рекао да се безусловно мора вратити у Столац. Ствар је била у овоме. Кад је Милан Курилић добио Мехмедбашићево писмо из Тулузе, без икакве але намере показивао га је неким Сточанима, којима је сада било јасно да Мехмедбашић није отишао у Сплит на бање него у Француску. Мехмедбашићевим повратком у Столац »та би се ствар туширала«. Тако је и било. Мехмедбашић је отишао у Столац, али ту није остао дуго.

Како се приближио дан устоличења реис-ула-улеме Чеушевића, Мехмедбашић није могао да мирује. Дату реч требало је откупити: Потнорека је требало макнути. Од

Slavko Hotko: „Sadje“ (lesorez)

пријатеља Марка Југовића добио је револвер и кренуо у Сарајево. Дошао је у кућу Николе Трипића и саопштио му ствар. Сутрадан, кад су пошли од куће, сусрели су Данила Илића, сарајевског вођу револуционарне акције, с којим га је Трипић одмах упознао. Ово је такођер био важан моменат у Мехмедбашићевом животу. Од часа познанства с Илићем, Мехмедбашић је само с њим радио. Илић, који је био сазнао да ће на маневре у Босни доћи Франо Фердинанд, променио је план атентата. Рекао је Мехмедбашићу да не врши атентат на Потпорека, јер ће за то бити згоднија прилика, него нека се врати у Столац и нека очекује даље поруке од њега. Мехмедбашић је поступио према Илићевој жељи: вратио се у Столац и очекивао позив. Међајући план атентата, Илић је имао намеру да искористи одушевљење Мехмедбашића у бољу сврху: место у атентату на Потпорека, он је требао да учествује у атентату на Фердинанда.

Од доласка у Столац Мехмедбашић је стајао у вези с Илићем путем писама. По договору, састали су се њих двојица, једне ноћи, у Јелића хотелу у Мостару. Ту су утврдили план атентата на Фердинанда. Том приликом написао је Мехмедбашић карту Влади Гађиновићу «да зна да сам у акцији с Данилом». Од Владе је, после, добио као одговор карту из Швицарске, у којој га поздравља. То му је било довољно.

Приближавало се оно најважније: долазак аустро-угарског престолонаследника у Сарајево. У Сарајеву су се окупили млади револуционарци, спремни на највеће жртве. Мехмедбашић је чекао на Илићев позив. Тај је убрзо дошао. У пословној куверти, на којој су биле исписане речи: »Herrn Muhamed Mehmedbašić, Bau- und Möbeltischler in Stolas«, крило се Илићево писмо, у којем га је извештавао да ће у Сарајеву бити »маса стране полиције«, да су дошли другови и да гледа да што раније дође да не би побудио сумњу. »Кад прочиташ, спали!« стајало је на крају писма. Мехмедбашић је спалио писмо, разасуо пепео и, за кратко време, кренуо у Сарајево.

Како су се, као што је познато, у то доба одржавали војнички маневри, пикиније могао путовати без путне пропратнице. Мехмедбашић је имао месечну пропратницу, која је важила за Босну и Херцеговину и Аустро-Угарску. С њом је могао да путује у том месецу.

Дошавши у Сарајево, нашао се с Илићем у »Побратимству«. Уочи атентата седели су у »Мостар башни«, коју је држао Марко Катић. Ту су, коначно и детаљно, утврдили план атентата на Фердинанда. Илић је, затим, отишао кући и донео бомбу коју је предао Мехмедбашићу у заходу »Мостар башне«. Према његовом саопштењу, Фердинанда нису смели жива пустити из Сарајева. Мехмедбашићу је било одређено место код данашње Народне банке.

С бомбом за пасом очекивао је он, сутрадан, долазак наследника аустро-угарског престола. Како, међутим, у његовој близини није било света, морао се преместити с одређеног места да не би био упадан. Отишао је у правцу према Општини, тако да је Чабриновића прешао »једно тридесет корака«.

Пред сам долазак Фердинанда, ишао је Данило Илић тротоаром до Миљакце. На тој страни није било света. Кад је опазио Мехмедбашића, прешао је преко цесте и руковао се с њим. То је био знак да Фердинанд долази.

Фердинанд је заиста дошао. Кад је Чабриновић баacio бомбу, »настало је бекство света који је био ту, а полиција је почела своје«. Због тога се морао преместити са свога места. Отишао је до хотела »Централ«, где је одлучио да сачека Фердинанда, који је требао да прође туд на путу ка катедрали. Њега, међутим, није било. Иако довољно наоружан и одлучан, Мехмедбашић је узалуд чекао. Принцип, чије пуцње није чуо, учинио је своје. Када је настало кошење светине у садашњој Краља Петра улици, што је Мехмедбашић приметио са свог места, и како Фердинанд није долазио, мислио је да је атентат извршен. Отишао је, зато, опет на обалу и упутио се према Општини да види што је било. Кад је дошао на место где је атентат извршен, Мехмедбашић тврди да је »на тлима опазио бомбу«. Он мисли да је то била Принципова бомба (с којом се, иначе, није ни познавао), »која му је, по свој прилици, испала«. Овде није могао ништа друго дознати него само »да је неко пуцао«. Одавде је отишао свом познанику Опијачу Мухамеду, Сточанину, који је држао кројачку радњу у Ђуковића улици. Тад је приметио да на прозор редакције »Босанске поште« прилепише један арап папира. Отишао је да прочита. Оглас је био на немачком, кратак и јасан: јављао је смрт Фердинанда и Софије. Мехмедбашићу је заиграло срце од радости:

нако њему није било суђено да изврши ово дело, ипак је био задовољан што је то другом, његовом истомишљенику, пошло за руком.

Још два дана остао је у Сарајеву. Прву ноћ поћио је у Ковачима код Мустафе Бишића, а другу ноћ, са Суљом Хазнадаревићем, у медреси. Одавде је, оставивши бомбу у парку према Земаљској влади (где су је доцније нашли), кренуо на станицу и сео у воз за Чапљину. У Чапљини је изишао и, преко Домановића, пребегав у Црну Гору. Сарајевска полиција која је пошла у потеру за њим доцкан је дошла до села Плана код кога је прешао границу.

Два дана по доласку у Никшић, на интервенцију Аустрије, која је тражила његово изручење, ухапсиле су га црногорске власти. У затвору је био десетак дана, а онда је побегав у село Главицу, код Даниловграда. Скривајући се од власти, ту је остао до ступања Црне Горе у рат. После тромесечног боравка у црногорској војсци отишао је као добровољац у српску војску.

Ово би, укратко био његов живот и рад до почетка светског рата.

Данас Мехмедбашин живи као служитељ Бановинске ниже пољопривредне школе у Бутмиру код Сарајева. Ожењен је и има четворо деце. Жени му је име Мунира рођ. Марић, а деци: Зоран, Нада, Владимир и Велимир. Кад сам их посетио, срдечно су ме примили. Мухамед, с којим сам се том приликом упознао, причао ми је одломке из свог бурног живота мирним гласом, убедљиво и без хвалисања. На растанку рекао сам му да ћу га још једном посетити пре него што објавим овај чланак, јер сам желео да му, пре штампања, прочитам рукопис. Тако је и било. На мој упит да ли сам тачно изнео одломке из његовог живота пре светског рата, дао му је потврдан одговор и аутограм и дозволио ми је да га фотографирам.

DAN MIRA

SLAVO SVOBODA,
T i v a t

Tokom mjeseca novembra (11 XI) proslavljen je službeno dan mira. To je dan kada bi morali ljudi dobro stati i promisliti što sve donosi rat i jedanput za uvijek stati na kraj tom međunarodnom klanju i rušenju civilizacije, koja je stvarana vijekovima, naporima i radom svih ljudi. Ali ljudi u svojem prirodnom egoizmu često zaborave na sve posljedice rata, pa opet nastoje da snagom i silom dođu do svojih ciljeva. Da se zarati ova nova generacija, ljudi koji nisu na sebi iskusili posljedice velikog rata, ali kada to čine ljudi koji sami imaju na sebi posljedice velikog svjetskog rata, onda se to teško da tumačiti. Ljudi, koji su proživjeli svjetski rat treba da generaciji koja ih naslijeđuje, jasno predoče ratne strahote pored neminovnih posljedica. A sama ta pokolenja treba da budu najveći mirotvorci, te da nadom uznastoje oporaviti zemlju od posljedica rata.

Gdje je danas Španjolska? Radi sukoba dvaju režima proći će sigurno i stotinu godina dok Španija dođe na onaj kulturni stepen, na kojem je bila prije rata. Žuta braća Kinezi i Japanci danas su najveći neprijatelji i evo već dvije godine Japanci prodiru u Kinu i pod cijenu velikih žrtava osvajaju komad po komad te po prostranstvu najveće zemlje svijeta. Možda u borbi žute braće ima bijeli svijet nešto koristi, jer Japanci ionako pronose želje da žuta rasa dominira svijetom i mjesto da na neki način naprave sporazum s velikim kineskim narodom oni velikodušno troše svoju moć. I opet jedna žalosna konstatacija. Dok čovek može da donekle shvati borbu s neprijateljem, dotle u ovim slučajevima nemilosrdno brat uništava brata. I dok je Češkoslovačka, da izbjegne borbu s neprijateljem, izgubila trećinu svoje zemlje dotle se braća dalje međusobom ubijaju. Proslavljamo i ove godine dan mira dok na ratištima padaju hiljade nevinih života. Proslavljamo taj dan u velikoi i iskrenoi želji da ne bude borbe. A nameće nam se ujedno i veliko pitanje: Da li ćemo skoro slaviti dan mira, kada će ljudi zaista biti u miru, kada taj dan neće narušiti rika topova ni jedan pucanj puške? Kako se počelo, nažalost, teško. Iako se na to pitanje odgovara negativno teško će biti i nama i čitavom svijetu.

Nama je naročito potreban mir. Zahvaljujući rijekama krvi naših dje-
dova imamo slobodnu i veliku zemlju. Evropa ima da zahvali nama, što je
bila pošteđena od Turaka, koji su, zahvaljujući životima naših ljudi, zadržani
u granicama Balkana. Mi smo za njih zaostali u civilizaciji, a to se danas ne
priznaje.

ZAKAJ — KAM?

RUDOLF HORVAT,
Š k o f j a L o k a

(Dalje)

Drugič na fronti.

Nas ni pokvarila častniška kapa, tudi pod bluzo z častniškimi našitki je ostala
ista duša, isto srce. S prav istim vprašanjem: »Zakaj in kam?« smo se zopet že čez
mesec dni vozili nazaj proti jugu s prvim maršbataljonom, da se tako izkažemo vredni
te nove časti. Precej nas je bilo, samo golobradi »Fähnrichi« Slovenci, pa dva ali trije
Nemci med nami, pač le za kontrolo in zdraho. V zdraho nam je bil tudi naš bata-
ljonski komandant, aktivirani poručnik-Slovenec, učitelj. Radi tistih dveh Nemcev
naj bi mi vsi govorili v častniški menaži nemško, tak je bil njegov ukaz. Mi smo pa
bili drugega mnenja. V službi moraš, menaža pa ni služba. Zato smo med seboj lepo
govorili slovenski, on pa naj s svojima Nemcema nemški. Nauči naj jih slovenščine,
saj služijo pri slovenskem polku. To je bilo naše mišljenje in to nam je gospod
zameril. Pregarjal nas je, kjer koli je mogel, in nas v resnici tri najhujše peteline ob
prvi priliki pregnal iz domačega slovenskega polka. Čeprav je imel Nemce, je premestil
nas pri nekem ukazu z dvema četama k nemškemu polku. Mislil nam je škoditi
gospod, ker pač ni poznal slovenskega pregovora: »Človek obrača, Bog obrne!«

On in njegovi ljubljenci, ki so ostali, so odšli čez dva dni v fronto, mi pa,
njegovi zavrženci, smo bili dodeljeni polkom, ki so bili baš izmenjani. Tako se je
obrnilo. Midva z dobrim prijateljem in sošolcem Šipkom, ki je šel kot četrti in kot
moj dobri prijatelj prostovoljno z menoj, sva prišla k 91. polku iz Budjevic. Polk je
bil razbit na Krasu nad Devinom in je zato prišel na oddih daleč v ozadje v slovenske
vasice Trabče, Gropado itd. nad Trstom. Tako je Bog obrnil. Oni na fronti, mi pa
še dva meseca mirnega življenja nad Trstom. Popoldan večkrat pohod v mesto,
zabave. — Lepo je bilo!

Lepo je bilo, pa ni trajalo dolgo. Italijanski junaki so poskušali že enajstič s
svojim »junaštvom« predreti avstrijsko fronto ob Soči. V avgustu 1917. se je zopet
odprl pekel od morja pri Devinu pa gor preko Sv. Gabrijela in Svete gore v Banjščico.
Stotine in tisoče žrel je sipalo ogenj in železo na tisto kraško kamenje, med katerim
so se skrivala uboga človeška bitja in čakala svoje usode. Grmelo je in treskalo in
bučalo, ves Kras je bil zavrt v plamen in dim, vse ozračje polno jekla in kamenja
in dušljivih plinov. Rezgetale so strojnice, strah vzbujale grozne mine in sonce je
temnelo za jeklenimi ptiči, ki so z neba sipali grozo in smrt. In v tistem grmenju in
rezgetanju je bila odločena tudi moja usoda.

Kocka je padla!

Nenadoma, sredi hrupne zabave, v nedeljo zvečer je prišel ukaz: V dveh urah
odhod! Hiti domov, pospravi svoje premoženje, vse odvečno pošlji domov z zadnjimi
pozdravi, potem pa marš vso noč do sivega jutra.

Vso noč! Vso noč jasni odmevi tistega grmenja, vso noč tih korak nepreglednih
trum, množice brezosebnih bitij, gnanih od demonske sile. Kam? Ti vsi vedo kam,
ne vedo pa, saj večina teh ljudi, teh bratov Čehov, ne ve — zakaj. In zopet vso noč,
vso zvezdno avgustovsko noč se oglašajo po tistih kraških cestah, pod tistimi koraki
ono zlokobno, težko, žgoče, kakor večni črv grizoče vprašanje: »Zakaj?« Odpeva pod
koraki, se oglašajo iz tihega zvenenja orožja, puhti iz težkega vzduha vseh teh hitečih
množic. Zakaj in zopet znova — zakaj!

Koliko izmed vseh teh bi ti določno odgovorilo na to vprašanje, določno, jasno,
popolnoma gotovo z vedrim, jasnim, odkritosrčnim obrazom, s trdim, prepričevalnim

glasom. Koliko? Bog ve! Mogoče le kdo izmed njih, ki neprestano priganjajo »Vorwärts! — Naprej, naprej!« — mogoče, mogoče. Mogoče kdo izmed njih, ki se tiho pogovarjajo med seboj v gosposkem jeziku — v blaženi nemščini. Mogoče, mogoče! Mogoče, morda vedo vsi ti zakaj! Zakaj to hitenje, zakaj to bučanje, to rezgetanje, to svetlikanje v tej tih avgustovski noči. Mogoče! Mogoče si domišljujejo nekateri izmed teh, da vse to strašno, nepojmljivo zida stavbo nemškega gospodstva v Evropi, gradi nemški most na slovansko Adrijo, uresničuje tisti blazno-domišljavi ideal: od Berlina do Bagdada. Mogoče sanja kdo izmed teh ali onih o vseodrešujoči žili germanski, o božjem poslanstvu Viljema in njegovih epigonov Franca Jožefa in Karla Habsburškega. Mogoče, mogoče, gotovo je kdo, ki misli, da ve, zakaj. A kaj pa vsi drugi, ki jim teče govorica v pojoči češčini?

A kaj pa ti ubogi, razbičani, v dno svojega bitja razjedeni ubogi slovenski fant v uniformi avstrijskega praporščaka. Kaj ti, ki ti pod to uniformo že nad dve leti grize to vprašanje, kaj ti odgovarjaš nanj? Veš li tudi ti takoj tako jasen, samozavesten odgovor. Znaš odgovoriti?

Fant misli in misli, da mu stiskajo te misli glavo kakor razbeljen jeklen obroč, da mu grebejo z ostrimi trni po njegovi razboleli duši. Zakaj, zakaj! Vedel je, zakaj so umirali pred letom ali dvema junaki ob Drini in Rudniku pa v Albaniji in na Kajmakčalanu, vedel je to! A zakaj mora hiteti on tja v oni pekel, tega ni mogel, tega ni hotel razumeti! Nj hotel! Ne bo se več potikal okoli, ne bo tratil svojih mladih moči za mačeho, ki pije njegovemu narodu in njemu srčno kri. Ne bo!

To je bil njegov trdni sklep tedaj, ko je v tistih dveh avgustovskih nočeh pridiral po trdih prašnih kraških cestah tik za ognjeno črto, ki je delila dva svetova. Skozi kraške vasi, mimo cerkve, ki je žalostno čepela pod svojim na pol odbitim zvonikom, je hitel. Mimo ožganih kraških njiv v okroglih dolinicah, ograjenih s kupi kamenja, po cestah mimo žalostnih osmojenih travnikov je šla pot. Tista dva svetla dneva se je skrival v redkih hrastovih gozdičih, da ga ni opazil jekleni ptič, ki bi mu poslal pač svoj prijazni pozdrav. Tista zadnja noč ga je pripeljala v velika podzemeljska stanovanja zvijajočih se človeških črvčkov, kjer so bila lesena ali žičnata ležišča kar v tri ali še več nadstropij. A komaj so začele bledeti prve zvezde, še preden je sploh dobro zaprl svoje trudne oči, je šla pot dalje navzdol po Grmadi blizu Tržaškega zaliva. Navzdol — v smrt ali življenje!

To je bil tisti zadnji dan duševnega suženjstva — odločilni dan! Smrt ali življenje — to je bilo takrat njegovo geslo. Bog in sreča junaška sta mu stala tedaj na strani.

Šlo je navzdol po Grmadi, po smrtni poti. Bledela so zvezde, na vzhodu je rasel jutranji svit. Ta svit je kazal v grozotni sliki tisto smrtno pot. Zaznamovana je bila s črnimi, že razpadajočimi trupli, z ostanki konj in njihovo opremo, sem ter tja so ležali razbiti kotli itd. To je gledalo takrat moje še na pol zaspano oko brez groze, mehanično, saj je postalo tudi vse moje bitje le zgolj mehanizem — pravi robot brez duše, gnan le naprej od skrivne sile. Gnan, le gnan naprej, brez svoje volje — vendar s hrepenenjem, z nagonskim pogumom, končati vse to. Le naprej! Tam preko one višine — so ognjene črte — tam je smrt ali svoboda. Zato naprej! Naprej!

Smrtna tišina — tišina pred viharjem. Zdajci preseka to tišino divje bobnenje. Italijani zapazijo prodiranje in takrat se usuje na tisto cesto strašna ploha granat in šrapnelov. Zaporni ogenj! Ves odsek okoli nesrečne, do tal razrušene Medje vasi bruha plamen in dim, železo in kamenje. V to peklo nosi skrivni mehanizem človeške robote. Zbudi pa se v nekaterih človeški strah in mahoma je kraška dolinica, v kateri se stikajo majhne barake prvega previjališča, polna trepetajočih ljudi. Mene pa nosi mehanizem mehanično dalje. Ne zmenim se za opomine svojega komandirja, ki blazno vpije, naj se skrijem. Ne zmenim se, ker me vodi moj namen, moja želja — konec, le konec — Zato le naprej, samo naprej! 12. četa za menoj, moji dragi vojaki divjajo z menoj. Naprej skozi ta zaporni ogenj, naprej »V svobodo ali smrt!« Samó da bo konec, konec. Preko hriba, preko kraških skal, skozi železo in dim in žveplo v jarke avstrijske in preko njih proti italijanskim. Tam bo konec! Vse naokoli se izgubi, izginejo ljudje, tovariši, sotrpini. Le samo naprej!

Toda tedaj! V sivem polmraku odseva par korakov spredaj ogenj iz italijanske strojne puške, okoli ušes šumi kakor čebele iz panja. Samoobrambni gon zaustavi tedaj moj korak. Ne tja, tam je gotova smrt! Na tla, v jamo!

Izgubi se fant v jami sredi kraškega kamenja, skrije razbičano glavo med skale. Ropota krog in krog, tik nad glavo sikajo krogle. Zadaž preko griča se usipljejo razredčane vrste avstrijskih napadalcev. A prerredke so, italijanski ogenj jih uniči, razprši, avstrijski napad je odbit.

Tedaj ponehava ogenj, smrtna žrela strojnic, pušk in topov se polagoma zapirajo, nad pokrajino lega mir. Iz lukenj, izza skal lezejo polagoma nazaj v jarke uboge človeške prikazni. Stiskajo se za zidove iz kamenja in vrečice napolnjenih s peskom, vse začudene, da še tli v njih iskra življenja. Za hip, za nekaj časa je minul največji strah. Med njimi čepi tudi slovenski fant, ki ga je bilo postalo strah smrti, ki ji je šel zjutraj nasproti. Uprla se je njegova mladost njegovi nameri z vso silo in zato je padel nazaj v jarek. Še malo življenja, še malo sonca, še malo upanja!

Dvignilo se je avgustovsko sonce, vedno močnejši, bolj vroči so bili njegovi žarki. Segrevale so se kraške skale, postajale bolj in bolj pekoče, ves svet se je izpremenil v veliko, ognjeno peč. Malo zraka, malo vetra, malo sence! Kje?! Čepi tam v svoji luknji in ne premikaj se! Dremlji, glej, kar hočeš, samo ne premikaj se! Jih vidiš krožeče jeklene ptiče, ki te iščejo? Zato ne premikaj se!

Sonce, vročina, žeja — smrad. Tam za skalo je nekaj, kar je bilo še včeraj, a danes ni več. Včeraj še up, hrepenenje v svetlih očeh, danes razpadajoče truplo, iz katerega udarja smrad, ki ti jemlje sapo. Včeraj človek — danes —!

Smrad, žeja! Žeja! Vedno više se pne sonce na jasno avgustovo nebo, vedno bolj, vedno močnejše žari kamenje, vedno hitreje se ti suši grlo. Kje je že kaplja

Slavko Hotko: „Krompir kopljeta“
(lesorez)

črne kave, ki ti je prijazno klokotala v čutarici? Kje je že! Sonce se dviga, hiti proti zenitu, kamenje puhti in sredi te vroče peči žde uboge človeške pare in čakajo svoje usode.

Usoda sika v posameznih kroglih, prihaja s silnim šumom in treskom granate, brenči nad našimi glavami v obliki jeklenih ptičev in njihovih bomb. Katera izmed teh bo tvoja usoda? Toliko senc, ki se imenujejo ljudje, čaka, upa in se boji. Kdo, kateri pride danes na vrsto?! Vsak čaka, upa in se boji. Sonce stoji na zenitu, že, peče, to vroče, neusmiljeno avgustovsko sonce! Že je posušilo slednjo kapljo sline, a njegov žar še raste in z njim raste obup, ki budi v dnu duše gnev, grozeč gnev. Iz tega žolča, te jeze vro nove kletve, vedno hujše kletve, s katerimi si lajšajo sužnji sredi pekla svoje duše. Kletve vseh tlačanih narodov se dvigajo z vročimi soparami iz razbeljenega kamenja in izmučenih teles. Kletve, ki veljajo njej — ošabnici, zatiralki. Kletve iščejo opore, iščejo oblaka, sence, a ne najdejo ničesar. Vseposvoda le sonce, samo sonce, sami vroči njegovi žarki, ki palijo, palijo, žgo... Kdaj bo konec!

A konec se bliža neizprosno! Sonce zapušča zenit, se polagoma niža proti zahodu. Ko je na polovici pota med zenitom in zahodom, tedaj izbruhne, tedaj se zopet zaplete, tedaj udari tudi ura moje usode.

Dnevno tišino prekine tedaj hipoma nov udarec viharja. Najprej posamezne debele kaplje — sikajoče granate, ki se vedno bolj in bolj goste; potem pa udari vihar z vso svojo silovitostjo, z vso svojo grozoto. Levo in desno, spredaj, zadaj, blizu, prav blizu, daleč, pa zopet v bližini treska, grmi, lijejo kosi železa, kamenja, krogel. Tik po robu zidu brenče ognjene jeklene čebele, da nosi pesek iz vrhnjih vrečic. Strojne puške so namerjene točno na vrh. Gorje tistemu, ki pomoli glavo izza zidu! Vsak hip omahne kdo izmed norcev, ki je nesel glavo nad zid, s kroglo v čelu znak nazaj v jarek.

Pekel je vsak hip hujši. Sedaj so se oglasile tudi redke avstrijske baterije, ki sipljejo ogenj na prodirajoče Italijane. »Ogenj, ogenj! Streljaj, živahno streljaj!« grme ukazi od vseh strani. Blizu mene klepeče avstrijska strojnica in seje smrt skozi odprtino v zidu. Vsenaokoli ropotanje, sikanje, grom in tresk in zopet sikanje in vptitje in ječanje in padanje in vstajanje, smrtni kriki padlih in živinsko tuljenje zadetih. Povsod in na vseh straneh smrt, smrt, smrt in kri in rane in hropenje in zadnji vzdih in zadnji stekleni pogledi. Smrt, smrt — konec —. In sredi tistega groznega se je odločila moja usoda.

Že ne živi skoro nihče več v avstrijskih jarkih. Pri strojnici leži kup mrtvih, skozi luknjo v zidu brenče italijanske čebele kakor pri rojenju iz panja. Onstran zidu se je približala italijanska strojnica, ki siplje skozi luknjo smrt.

Že zadoni od desne glas: »Nazaj, nazaj, umik!« Posamezne sence se trgajo iz jarkov in izginjajo v ozadje. Tedaj čutim, da se bo odločilo. Ležim nepremično v ovinku jarka par korakov od luknje v zidu, kjer je streljala poprej avstrijska strojnica. Na levo in desno vse mrtvo in ranjeno. Baš tik mene stresa smrtni krč človeka, ki je še pred trenutkom sam pošiljal smrt preko zidu. Vidim, kako mu steklene oči, kako se mu krive prsti... A jaz ležim nepremično!

Nepremično! Odločil sem se, hočem, da bo konec! Ne grem nazaj! Obračunal sem že davno z Avstrijo in zato ne grem nazaj! Zakaj bi bežal nazaj, ko sem pretrgal že davno z njo vse duševne vezi in je baš sedaj prilika, da pretrgam tudi telesne. Zato ne nazaj!

Ležim nepremično, obvezan, potolčen od kamenja, krvav od svoje in tuje krvi. Okoli mene je vse tiho. Že je minulo precej časa, odkar so izginile zadnje sence v ozadju. Nad menoj na vrhu zidu ne sika več; granate, šrapneli so se preselili v ozadje. Italijani so zaprli s svojim ognjenim zidom vsa pota avstrijskim rezervam. Nad glavo švigajo nizko kakor pred nevihto italijanske jeklene lastovice, spuščajoč za seboj proge dima v znamenje, da so jarki prazni. Sem ter tja švigajo barvne rakete.

Tedaj v tej tišini, v tej strašni samoti zaslišim nenadoma na drugi strani zidu govorjenje, prepiranje. Usoda se bliža! Italijanski junaki so tam, a si ne upajo naprej vzlic temu, da na tej strani ni nobenega živega več. Končno pomoli skozi luknjo prihuljena človeška postava svojo jekleno čelado, pogleda naglo v levo in desno in izgine. Italijanska patrulja! Še malo prepira, še nekaj razburjenih besedi — in tedaj se zgodi...

Zmagoslavno priderejo zmagovalci v jarek. Držim roki kvišku in vpijem stavek, ki sem si ga že davno zapomnil: »Non tirare, solo m'arrendo! — Ne streljaj, sam se predajem!« Vzlic temu dvigne junak puško — jaz rjovem kakor zverina. Ustrelí, a puška mu odskoči, najbrž radi mojega nečloveškega rjojenja.

Rešen sem! Primejo me, potisnejo skozi luknjo na italijansko stran. Tu stoje v vrsti napadalci. Slišim besede: »Guerra finita — vojna je končana!« in že drvim v blaznem diru po pobočju navzdol, po kraških skalah skozi ogenj avstrijskih granat z Nurmijevo brzino. Prav gotovo sem potolkel njegov rekord. Drvim navzdol proti železniški progi, ki vodi iz Tržiča v Gorico. Hipoma se znajdem v temnem propustu pod progo in ko sem skozi na oni strani, sem — vojni ujetnik — prigioniero di guerra. Telesni jetnik — a duševno svoboden. Avstriji sem odslužil, končano je duševno suženjstvo. Svoboden sem, svoboden, svoboden!

Ta misel me žene dalje ob progi na višjo italijansko komando. Izprašujejo me, jaz pa gonim svojo: »Non sono austriaco, sono Slavo — nisem Avstrijec, sem Sloven — nisem se boril proti vam kot sovražnik!« Poslušajo me s svojimi italijanskimi lokavimi nasmehi, pa me pode dalje, dalje nazaj. Oziram se tja nazaj! Tam še poka, še se kadi, tam je fronta, tam je smrt, tam je Avstrija. Jaz pa sem svoboden, svoboden, svoboden — čeprav vojni ujetnik.

Gonijo me dalje, jaz prosim samo vode, prosim vnovič samo vode. Izsušeno mi je bilo grlo. Italijani me gledajo radovedno kakor zanimivo žival in me blagrujejo — guerra finita! To je bil ideal marsikaterega od njih. Vodijo me nazaj v veliko porušeno tovarno v Tržiču, kjer zbirajo ujetnike s tega dela fronte. Prihajajo krvavi, preplašeni kakor zbegana zverjad.

Ko se nagne dan, nas je že precej zbranih. Zato nas odženejo dalje po Furlanski nižini. Skozi italijanske vasi, polne italijanske vojske, gre pot, dalje, dalje v noč. V ušesih še odmeva brnenje, bobnenje, tam daleč v ozadju se še vžigajo rakete, svetijo žarometi, tam daleč je še tista črta, tam preko nje je Avstrija. Končano je, končano! Drve mimo nas avtomobili, polni vojaščin, hodimo po cestah, ki so jih zgoraj zakrili z vejami. Vsak ropot avtomobila me stresa, zdi se mi, da leti granata. Ves čas pa me muči žeja, pil bi, pil, samo pil še vedno. Nekje se ustavimo, nalože nas na avtomobile in dalje gre v noč. Ognjena črta je že daleč, daleč, le še redko opaziš žarke tipalke žarometov, ki tipljejo po nji, le redko odmeva od nje zamokli njen šum. Mi pa se vozimo dalje.

Cervignano — zbiralno taborišče ujetnikov armade. Nastanijo nas v barakah, ograjenih z visoko žično mrežo. Na vseh straneh straža, ne smeš se približati mreži na dva koraka. Prebivalci tega mesta — Avstrija v malem. Govorice vseh njenih dežel: ohola nemščina, naduta madžarščina, pojoča češčina, le slovenske ne slišim. Slovencev ni bilo tam doli, njihov grob je bil više gor — Sv. Gabrijel in Sveta gora.

Kako čudno je človeku pri srcu, ko se zbero zvečer Čehi in se oglasi njihova večno lepa pesem »Kde domov můj!« Kje dom je moj! Kako daleč je! Ni daleč po kilometrski razdalji, v pol dne bi bil z vlakom tam — a vendar daleč je sedaj. Daleč, mnogo dalje kakor Afrika in Amerika, dalje, mnogo dalje. — Na oni strani sveta, v deželi sovražni, ki jo deli od nas ognjena črta, ki deli bolj od najglobljšega, najširšega oceana. Preko nje ne vodi nobena pot, vse poti so zaprte z ognjem, povsod straži smrt. Tam onstran je moj dom, tam je dom bratov Čehov, tam je uboga teptana zemlja češka, zemlja slovenska, zemlja slovanska. Kdaj se vrnemo, kako se vrnemo, kako bo takrat! Bo li ta zemlja svobodna ali še bolj zasužnjena? Ta vprašanja mučijo človeka, ko se glasi v noč ta krasna pesem.

Minejo dnevi, poteče določena doba, nalože nas v poseben vlak in vožnja gre po lepi gornji Italiji. Pri vsakem vhodu sedita dva stražnika, ki te spominjata, da si jetnik. Verona, gornjeitalijanska jezera, milanski dom s svojimi stoterimi stolpci gre mimo nas s filmsko brzino. Vlak zavija na jug v noč in ko se zbudimo, se vozimo ob italijanski rivieri.

Postaja Chiavari! Izstopimo, zopet vstopimo v avtomobile in hitro gre v ozko dolino v Apenine. Hribi se vedno bolj zblizujejo in končno smo v Cicagni — mestu svojega zapora.

(Se nadaljuje.)

Када хоће нека ствар да се брани или да се ради на остварењу неке замисли која ће донети какве користи друштву, држави или једној организацији, па и појединцу, мора да се та ствар добро упозна. Ако је каква идеја у питању, потребно је до тајчина упознати њену идеологију и све што је карактерише и што јој даје суштину и битност постојања. Ко би без довољна познавања ствари хтео да се за ту ствар, за ту идеју загреје и да се за њу бори, једнога дана би се разочарао у њу, или би посустао, или би посумњао у могућност њенога остварења. Тиме би тој ствари нашкодно више, него да се за њу и није никако залагао. Јер, једна ствар када је добра, када је потребна, када има разлога да постоји, када моментано и не би имала довољан број присталица и својих апостола, ипак би у једном латом времену извојевала победу и право на живот и постојање, реализирала се и дошла до могућности да принципе своје идеологије оживотвори, да их уведе у живот и да живот подведе под њих, да се ради и живи по њима. Ако би се ипак напредовање те идеје толико успорило да то не би било нормално или би сама идеја претрпела потпуни слом, ипак за то не би била крива сама идеја ни њене доктрине, у њима дакле нису лежали узроци пропасти, већ у људима који су били њихови носиоци и њихови проповедници. Ти људи или нису довољно познавали ствар за коју се залажу, или су били слаби карактери па су поклекнули пред првом препреком, која им се нашла пред ногама и пред савешћу. Може да буде и трећи случај, донекле сличан другом: да су људи, који су се за ту идеологију залагали били неискрени од почетка према тој ствари, да су ушли у покрет надајући се каквим материјалним користима, па када су видели да се не исплати чекати или да за њих ништа не може да буде, они су је напуштали правдајући се да су »разочарани« у саму ствар. А мало доцније, они би плували на оно што су до тога момента толико уздизали... Данас има много таквих случајева у многим покретима и за разне ствари. Материјализам, груби и себични материјализам, овладао је људским душама и пред њим падају највеће светиње националне и општечовечанске. Све се може за новац купити, на највеће се светиње може плувати, многи се желе за новац продати. Једино је питање колико ко цени себе и своју савест и како је мери на пијаци људске савести, на берзи људских душа, на тргу образа и поштења... Мали је број људи који могу да понесу живот у свој својој тежини, да га понесу и да га поднесу и да своје душе, чисте и неокажане, пронесу достојанствено и христовски поред трговаца савести и да не погледају у њихове похленне очи, које зову и маме, нуде и обећавају...

Што из овога излази? Излази прво, да се једна ствар заиста мора познавати, да би за њу могло да се ради, да се залаже и да се бори. Али излази и нешто веће и значајније: да се свакој идеји и свакоме покрету коме желимо да приђемо, који смо већ упознали и за који можемо да се загрејемо, приђемо чиста срца, чисте душе. Никакав рачун, никакав интерес; ни самољубље, ни амбиција да се човек уздигне изнад осталих, ни мораље, ни присиљавање не треба да буду и не смеју да буду разлози, да будемо чланови тога покрета. Потребно је само једно: љубав за тај покрет, љубав за отаџбину, за нашу родну груду, или за човечанство у крајњој линији коме тај покрет треба да служи; љубав према носiocима и идеолозима тога покрета, љубав према браћи и пријатељима који се боре за исту ствар, љубав и само љубав. Тек тада, на крилима љубави и разумевања, може да се иде напред, могу да се стварају чуда и да се очекују велики резултати, да се граде велика дела, да се прави историја.

Али поред тога је потребно још нешто. Потребно је нешто, што ће томе покрету, за који смо се већ одлучили и који смо заволели, дати крила да размахне снажније, да полети више, да стреми силовитије. Потребно је да се **верује** у тај покрет. Познавање идеологије покрета потребно је и корисно за покрет, љубав према покрету потребна је и неопходна, али **вера** у покрет јесте оно, без чега нема успеха, без чега нема победе. Та вера потребна је у почетку да припреми духове за усвајање те идеје. Човек који прилази једном покрету с већ учвршћеном и непомућеном вером у сам покрет, у његово оправдање и његову неминовну победу, тај човек заиста нема задњих намера и он је чист као сунце од свих порока и зала који би шкодили покрету.

Доцније, та ће вера бити све јача и јача, све силовитија и снажнија. На своја крила она ће примити цео покрет. Нема тога, што би се могло тој вери супротставити. И када су снаге мале, и када је непријатељ већи и силнији, вера ће победити, покрет ће победити. Није ли једна шака фанатизованих Срба и добровољаца пробила солунски фронт и решила светски рат? Нису ли мали народи саломили гвоздене окове моћнога непријатеља и добили своју националну слободу? И ако данас „бој вије свијетло оружје“ а не срце у јунака, ипак се вери не може ништа супротставити. Она се унија у душе људи, у мозак, у срце. Она подиже дух, крепи га и јача. Вера и мртве ствари оживи и стави их у службу онога што волимо. Људи који не верују у боље и срећније дане, у лепоту душе и доброту срца, у победу идеала и правде над материјалним и над неправдом, лишени су сваке радости на свету, и оних које би им биле доступне. Они не могу да осете себе, да духовним очима виде свој властити лик и да осете вредност душе коју носе. Зато такви људи постају мрзовољни. Ма шта у животу да постигну, они су незадовољни; скептици су. И тровачи су душа. У онима који би веровали убијају оно што је најсветије: вољу за живот и племените животне радости. Или такви људи постају крвожедне але, које газе ситне и мале, ниште туђе животе и едистички се наслађају туђим мукама и невољама. Ако су већ на већим положајима у друштву, њиховим нервним наступима и њиховој поганој души има да се припише што милиони људи пате и стењу, робују и умиру мученичком смрћу. Колико је таквих примера у историји света. А да је тим људима могао неко да се приближи до самога срца, да такне у душу њихову, да пусти један зрачак светао и топао унутра, да им улије веру у људе, веру у победу добра и у величину љубави на земљи, можда би се њихова унутрашњост осветлила, они би прогледали и осетили се срећни с туђе среће и срећни што верују. Многи су тирани у задњим моментима свога живота и прогледали и покушали да окају своје грехе и поправе неправде нанешене људима раније... Вера је, дакле, божанског порекла, вера је најдубљи осећај, најранији осећај правде, љубави, доброте.

И ми, Соколи, поред тога што нам разум вели, да је Сокољство здрав покрет, савршено патриотски покрет, свесловенски и свечовечански, поред тога што волимо тај покрет, што смо научили да будемо у њему, што не можемо да живимо без њега, морамо и да верујемо у тај покрет и у мисију тога покрета, велику и спасоносну. Та вера мора да буде велика и дубока, снажна и крепка. И мора да буде чиста и лепа, пуна фанатизма, па ипак не болесна и нездрава. Исто онако, као што и патриотизам и љубав према отаџбини могу да буду велики и снажни, па ипак да се не претворе у шовинизам и фашизам.

У времену када многе вредности губе у очима малих људи свој значај, када вера у освештале принципе прошлости ишчезава, пригрлимо наше Сокољство и верујмо у њега. Преко Сокољства и кроз Сокољство видећемо остварење наше националне и културне задатке и идеале, кроз Сокољство ћемо дочарати снове наше младе нације, видети лепоту наше расе, осетити крвну једнакост и духовно јединство наших братских народа, а у земљи остварити хармонију класа и staleжа, завађених и закрвљених; кроз Сокољство ћемо доћи до слободе и демократије, до правде и поштења.

Верујмо у Сокољство, јер вера у Сокољство јесте вера у словенску узајамност, у свечовечанско братство.

„V ZDRAVEM TELESU, ZDRAV DUH!“

HOTKO SLAVKO,
Ž u ž e m b e r k

Največji in neprecenljivi zaklad nas naraščajnikov je zdravje, moč, okretnost in lepota razvitega telesa.

Bodimo srečni in veseli, ko se zavedamo polnih življenjskih sil, močne volje, veselja do dela in borb, ki morajo biti vedno plemenite in nepremagljive. V taki plemeniti borbi je pravo življenje poedinca in vsega naroda.

Zdrav naraščajnik, močan, neustrašljiv in samozavesten, je pravi junak. Slabič, bojazljivec in neznačajnej je povsod in pri vsakem plemenitem delu brez dobre volje in veselja.

Zapomnimo si! — Vse, kar je slabo, trhlo in nevredno, mora propasti; to zahteva že sam naravni zakon.

Slabiči tvorijo žalostno rajo, ki so v breme in napoto samim sebi in pravilnemu razvoju celotnega naroda.

Da pa postanemo mi sokolski naraščajniki sposobni za življenje, se moramo telesno in duševno razvijati, in stremiti k popolnosti. Šele tedaj lahko pričakujemo zdrav in močan sokolski narod. Saj pravi narodni pregovor: »Kakršno drevo, takšen rod, kakršno seme, takšen plod, kakršen kov, takšno orožje!«

Naraščajniki! Ne zanemarjajmo svojega telesa, ne grešimo zoper prirodne zakone, ne vdajajmo se kajenju in pijači, ki je strup mlademu razvijajočemu se telesu.

Poedince, ki se vda pušenju in popivanju, ni cel človek in cel delavec, posebno ne telovadec. Zato proč alkohol in nikotin!

Mi naraščajniki vemo, da more biti samo v zdravem telesu zdrava duša, zato zasovražimo vse tiste činitele, ki nam škodujejo telesno in duševno. Posvečajmo vedno največ prostega časa vzgoji svojega telesa v sokolskih telovadnicah. Zavedajmo se dolžnosti, krepimo in množimo sokolske vrste za Kralja, narod in skupni dom.

NEZABORAVNI DOJMOVI IZ VOJNOG MUZEJA

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

Čim sam pročitao prve vesti o otvaranju Vojnog muzeja na Kalemegdanu u Beogradu, prva mi je želja bila da ga posetim. I čim mi se ukazala prilika učinio sam tu posetu. Ono što sam proživio kroz nekoliko sati razgledanja tog muzeja, ostaće u mojoj duši neizbrisivo usečeno. Nikad neću zaboraviti što sam video. A odeljenje s relikvijama Kralja Mučenika lebdeće mi i na smrtnom času pred očima... Kadgod sklopim oči, gledam tu dvoranu gde krvlju poprskani predmeti više i rečitije govore od svih predavanja i govora.

Taj je muzej himna najslavnijim danima naše narodne povesti. Zorni prizori iz bitaka balkanskog i svetskog rata kao i ranija i docnija istorija

srpske vojske zaustavljaju gledaoce i teraju ih na razmišljanje. Čitav jedan sprat posvećen je našoj vojsci. A tu su i uniforme svih vojska iz raznih zemalja. Reljefno su prikazane razne bitke, naročito cerska i rudnička. Tu je izloženo sve šta se tiče našeg ranijeg naoružanja. Zidovi su ukrašeni umetnički izrađenim slikama i prizorima iz Golgote srpske vojske, raznih položaja, bojeva, tužnih jednako kao i slavnih dana.

U vitrinama nailazite na raznorazna odličja i ordine, kao i na sve šta je u vezi s vojničkim životom. Ni u filmu se to ne bi moglo verno prikazati, to se mora videti.

Najveću pažnju pobuđuje vitrina sa napisom: »Vitrina Neznanog junaka«. Tu srce uzbuđenije kuca, kada oči ugledaju pocepane i krvlju uprsane, žicom vezane i poderane čizme Neznanog junaka... Sve što je kod Njega nadenno, tu je izloženo. I fišeci i neispaljeni meci, i uprtijače i mnogo drugih stvari, krvavih i blatom umazanih. I kad čovek vidi, mora se upitati: »Gde su bili oni, koji danas hoće da ruše Jugoslaviju u vreme kada je nosilac ovih krvavih trofeja umirao za slobodu i ujedinjenje jednokrvne braće? Gde su bili onda, kada su heroji srpske vojske padali iza lavovske borbe, kada su ostavljali svoje kosti na albanskim visovima i u dubinama Jonskog Mora, odakle su mogli samo da poruče Otadžbini: »Na grobovima u tudini — uskoro će niknut cveće, poručite našoj deci — da nas više videt neće...«

Zanimalo me naročito sve što je izloženo u vezi s našim dobrovoljcima. Čovek je obuzet sasvim nekim uzvišenim i jezivim dojmovima dok prolazi kraj izloženih bezbrojnih predmeta. Kažem: prolazi, jer ako bi hteo stati i sve potanko razgledati morali bi danima posećivati muzej, — toliko tu ima predmeta u vezi s našom junačkom i slavom ovenčanom vojskom.

Sišao sam sa sprata u prostorije gde je izloženo sve što nas potseća na Kralja Ujedinitelja. Tu je uvek kao i u ostalim prostorijama sve puno posetilaca, koji sa strahopoštovanjem razgledavaju izložbu. Razni momenti iz života Velikog Kralja tu su zorno prikazani. I čoveku je sve teže pri duši, što se više približava dvorani punoj ljudi. Neki čudan osećaj vas podilazi. Steže vas nešto u srcu, a suze se gotovo pojavljuju iz oka... Na pragu sam sobe, gde vas smrt svojim ledenim dahom dira. Sve je tiho. Posetnici nabili se ko pčele u košnici. Mnogi plaču, glasno jecaju. I oni s najtvrdim srcem potreseni su... Već s praga video sam na protivnoj strani obrise automobila

u kojem je ubijen... Samo to mi je bilo dovoljno, da me grč uhvatio u grlu i grudima. Oh, rado bi plakao, kad bih mogao! Ali suza nema. Samo srce krvari, a bol guši... Mnoštvo posetilaca ne da mi da dugo razmišljam. Nov priliv posetilaca poneo me u ovu dvoranu. Krenuh desno i ugledah sliku broda Dubrovnika, koji Ga je poslednji put živoga odneo i mrtva doneo... No moj pogled sa slika i stena svrta se na vitrinu usred dvorane, koja pre liči odru. Srce mi drhta... Između visokih svećnjaka — čiraka pod staklom vidim admiralsku uniformu u koju je bio obučan onog 9 oktobra... Leži uniforma prazna, s ordenima. Na dnu admiralski kalpak. A uniforma mecima izrešetana, krvlju omašćena... Krvlju onoga, koji je sve pa i život Svoj dao za Jugoslaviju, za Svoj narod. O krvi, Kralja Mučenika, prolivena za dobro nas sviiju, kako li te mnogi slabo cene, kako i sami često na te zaboravljamo...

Oko mi zapinje za napis na dnu vitrine u kome piše da si je gospoda marsejskog prefekta izrezala komadić sukna iz uniforme za svoj molitvenik. Koliko duboko su me dirnule te reči! Ženo iz dalekog Marseja, s kolikim si strahopoštanjem uzela tu relikviju krvlju poštrapanu, kao što su nekada prvi kršćani uzimali iz arene mošti i relikvije mučenika i svetitelja!

Obilazim improviziran odar i protreknjem od užasa, kada unutar belog ovratnika vidim krv...

Jedan kapetan stoji kraj automobila, koji svojom crninom jezivo deluje. Ogroman je, poluotvoren i ne bi se reklo mnogo elegantan ni nov. Udobna sedišta pozadi prorešetana su kuršumima. Oficir otvara vrata i tumači kuda su udarali projektili. Zatvaram za momenat oči i kao da vidim Kralja Mučenika i Luja Bartua u kolima. Smeje se On, sunce naših najlepših dana... Masa pozdravlja. Ali sin davla čeka s revolverom... Otvaram oči i gledam levo, gde vidim u maloj vitrini grozno oruđe, kojim je usmrćen, zajedno s municijom. I čovek se mora pitati i protiv volje: Kako je bilo moguće nositi skriveno ovo glomazno oružje?... Na zidu je Njegova posmrtna maska, glava i desna ruka. Čini mi se, kao da se stežu oni vitki prsti, koji su i moju desnicu toplo stezali, kao i mnogih drugih, ali koji su sada zauvek ohladneli. Na licu maske je smiren izražaj. Neko bolno-blaženo smirenje, protkano senom brižnog izražaja. Usta kao da su se tek sklopila, da se više ne rastvore nakon reči: »Čuvajte Mi Jugoslaviju!« I oči su blago zatvorene. Ko u Mikelandelovih anđela i svetitelja. Pred maskom se najdulje zadržavam ne mogući ništa od bola, koji me je stegnuo. Ali sve novi i novi posetioci pomeraju me napred. I rastajem se od Njegove posmrtno maske lica i ruke, da ugledam jednu grozotu više: U maloj vitrini stoje Njegove bele rukavice krvlju uprsane; Njegov ručni časovnik, jednostavan i ukusan, i ostali predmeti kao kutija za cigarete, cvikeri i druge stvari, koje je imao kod sebe onog kobnog oktobarskog dana 1934 godine.

Još jedan pogled na groznu prostoriju, u kojoj sve potseća na smrt i krv, još jedan pogled na vitrine, slike, auto i ostale ostatke, još jedan pogled na posmrtnu masku i ja sam se odvojio od »dvorane smrti« nošen odlazećim posetnicima. Ne znam, da li sam još šta video. Moje oči su gledale a da nisu ništa videle od onih krvavih predmeta.

Tek tada sam došao do saznanja od kolike je važnosti za pojedince da odu na Oplenac i u Vojni muzej. I jedno i drugo ko poseti, očeličiće se u svom uverenju, položiće večni zavet svetoj jugoslovenskoj misli i zavetovaće se na večnu vernost Njegovim idealima. Videti ono šta sam opisao (ali tek u bleđoj slici, jer nemoguće je sve ma i samo pobrojiti, a kamo li dojmove reproducirati), znači osetiti blizinu strašnog Devetog oktobra i proživeti taj dan lično u duši.

Bilo je kasno kad sam se našao na kamenom prestolu gordog Vilima II. Sumrak se hvatao polako oko Zemuna duž Dunava i Save. Učinilo mi se, da vidim kraj sebe Vilima, gde gleda u čudu svoje armije kako beže pred pobedničkom srpskom vojskom. I kao da prekornički dovikuje zarobljenom n aršalu Makenzenu: »Vrati mi moje legije...«

Silhuete su sve veće. Pobednik našega Meštovića s ivice Kalemegdana kao da se pokrenuo. Podiže pogled u daljinu. Tamo nekamo na obale Sredozemnog Mora. Čak do Marseja. I lice kao da mu se grči od bola. Suton je sve gušći. Meni se čini, da su i rimske legije došle da obidu svoje nekadanje utvrde. I osmanliške čete... Ali priviđenje nestaje na zvuk vojničke trube, koja me prenosi u stvarnost. Tri puna časa zadržao sam se u Muzeju. Ali još nisam sve video. Mnogo je toga ostalo. No ono šta sam video samo u »dvorani smrti«, dovoljno je, da me prati kroz ceo život i da me potseća na žrtvu, koju je On prineo na oltar Otadžbine.

Ispod ogolelih grana, po suvome lišću, išao sam u životom bujni Beograd. Ali moji osećaji su bili gde i moje srce: U onoj dvorani na Kalemegdanu. Iako je mesec dana prošlo od toga vremena, uspomene su i dojmovi jednako živi u mojoj duši. I živeće dok bude u meni i tračak života.

Podite tamo, vidite i poklonite se, pa nikad to nećete zaboraviti! To bi trebali da vide svi. I mi bi bili složni.

Svi bi bili dobri Jugosloveni: i oni koji su se dali zavesti kao i oni, koji nesvesno i svesno ruše temelje njene. Svi bi morali da priznaju koliko je za ovu zemlju žrtvovano u najteže dane naše istorije. Kad su padali životi ljudski po bojnim poljanama. Lako je sada u miru stvarati planove o rušenju zajedničke sreće i budućnosti naše. Ali teško je i mučno bilo stvarati našu državu kada su ljudske glave padale kao kruške s drveta. Gde su onda bili oni, koji danas ne znaju od obesti gde da se snadu? Trebalo bi ih dovesti u Vojni muzej na Kalemegdan, pa bi im oni nemi predmeti samo iz dvorane marsejske tragedije i vitrine Neznanog junaka više govorili nego sva jalova glagoljenja i pregovaranja u borbi o vlasti i za vlast, u borbi za džep.

Dodite svi da vidite ono, što je bilo nemim svedokom atentata u Marseju! Vi Sokoli i Jugosloveni, da se ojačate i učvrstite, da zaplačate i nanovo se zakunete na vernost Kralju i Otadžbini. I vi, kojima je Jugoslavija trn u oku, da vidite što je za nju pridoneto i žrtvovano, pa da progledate i osvestite se, da svi zajedno obećate pred senom Oca Domovine:

Čuvaćemo Jugoslaviju!

STRAŽAR NA BRODU

S. SVOBODA,
Z a g r e b

Slika iz pomorskog života

Tužna je bila njegova sudbina. Nekada je bio jak i snažan; pod njegovim pramcem pjenilo se more Mediterana i Atlantika. Bio je nekad kolos i ljudi su mu se divili, a danas? Današnje njegovo lice je nekako tužno, sam je u zalivu vezan lancima za pramac i krmu. Preko njega vide se crvene mrvlje, a pri moru trava. Davno je otслужиio svoje, a bio je to brod od 30.000 tona. Nekada su njegovi strojevi tačno i jako lupali, nekada je bio pun putnika, robe i posade. A danas? Danas su na njemu četiri čovjeka, koja ga čuvaju, čuvaju poslednje što još ima...

Zadimljen prostor u kome tri čovjeka za stolom igraju karte. Debeli »kogo« (kuhar) Ive ima najviše sreće; za njegove masne ruke kao da se lijepe asevi. Stari Jure je stari pomorac i uvijek izvali po koju originalnu psovku, a treći strojar Ante je najjači i najviše je toga proputovao i zna da priča najviše zgoda iz pomorskog života. Po strani sjedi zamišljen njihov »kapetan« stari barba Andrija koga su oni nazvali kapetanom, jer im je bio zapovjednik. On je uvijek bio čutljiv i miran, a za uzrok toga oni nisu znali.

Kada su bile lijepe večeri, oni su ležali sami na palubi ovoga gvozdenog kolosa i dugo pričali svoje zgode iz pomorskog života. Barba Andrija je stalno bio zamišljen i sjedio je po strani. Teško je bilo ovim ljudima, jer su oni u sebi osjećali neko poniženje. Zašto da budu na brodu koji ne putuje. U duši im je bilo kao da nisu mornari i stoga su patili.

I tako jedne večeri »kogo« se okuražio pa je zapitao barbu Andriju:

»Kapetane, hoćete li nas pustiti da izađemo malo na kopno!?»

»Samo 'ajte,« odgovorio je »kapetan«, a ja ću ostati sam na straži.

Oni su se svi začudili dobroti »kapetana« i nakon nekoliko minuta brodski čamac je lagano napuštao nijemi brod. Prema dugom mjesječevom tragu on se činio nekako svijetliji i ponosniji, i kada je strojar Ante pogledao samo je uzdahnio »šteta!«

Uskoro su sve zaboravili. Dobro dalmatinsko vino odmah je učinilo svoje. Pjevali su i pjevali dok nisu promukli. Ušla je i jedna druga grupa, kojima se nije svidala njihova pjesma u kojoj su oni htjeli da daju sve od sebe, da zaborave nevolje, kao što skoro svi pomorci.

»Začepite te labrnje!« čuo se jedan glas.

»Ko je to rekao?« povikao je jaki Ante dignuvši se na noge i uhvativši jednu bocu za vrh.

»Ko je neka se javi ako ga je rodila majka,« poviče Ante još jače, stisnuvši pesnicu, »neka izađe!«

Nato izađe iz obližnje grupe jedan kojega je Ante odmah udario bocom. Tada su skočili i drugi, ali Ive i Jure bili su na mjestu i počeli su da mlate.

»Policija«, začu se jedan glas, »ide policija!« I zbilja za par sekundi već su upali policajci; Ante je zgrabio još jednu bocu, razbio njome svijetlo i sva tri su preko čitave hrpe polomljenih časa i flaša, te prevrnutih stolova, pobjegli napolje.

•

Stari Andrija ostao je sam na brodu. Požurio je odmah u svoju kajitu i izvadio iz ormara novo novčato kapetansko odijelo. Kada ga je obukao zadovoljno je stavio na glavu kapu i ponosno je izdignute glave izašao na palubu. Sada je on važno gledao oko sebe i pozdravljao prinoseći ruke k kapi. Uzdigao se na kapetanski most, ušao u kormilarnicu, važno se okrenuo, izvadio žviždaljku i zažviždio. To je značilo da se odvežu konopi »Lagano naprijed«, glasila se nova zapoved.

»Svom snagom napred,« rekao je glasno i izašao je na kapetanski most. S vremena na vrijeme otvarao je usta kao da guta svježi zrak na brodu koji juri...

A brod je stajao na svom mjestu.

•

Ante je sjedio na krmi barke. Ive i Jure su veslali prema brodu:

»Dobro smo prošli,« rekao je nakon dulje stanke Ante. Uto je pogledao prema brodu.

»Pst!« i pokaza rukom prema brodu.

»Pazi kapetana« rekao je Jure, pa on je zbilja kapetan.

Nijemo su se uspeli na palubu i pozdravili kapetana, kao pravog kapetana. Tračak stvarnosti.

Drugih dana bilo je opet sve po starome. Andrija je opet bio obučan kao običan mornar. Znali su sada svi da je kapetan pa ga više nisu prezirali! A što se desilo u njegovu životu to nisu nikad saznali. Dani su prolazili jednolično i Andrija je često ostajao sam na nijemom kolosu. Da li se opet oblačio nisu znali...

MODA, NJEN NAMEN, PRETIRAVANJE V MODI, POSLEDICE IN VZROKI TAKEGA RAVNANJA

(Dalje.)

SEVNIK SRDAN,
P t u j

Zanimiv primer za človeka, ki se vedno rad ravna po ljudeh, ki stoje po položaju više od njega, ter jih posnema v vsem, pri tem se pa ne vpraša, zakaj je to dobro, imamo iz zgodovine, ko je zavlada na angleškem prestolu l. 1837. kraljica Viktorija. Ker je bila to debela ženska, brez lepe postave, se je oblačila v dolge obleke, ki so bile prirojene tako, da so njene nedostatke zakrile. Posnemati pa jo je začela vsa Anglija in za njo ostale dežele. V kakšnih oblekah so se potem mučile ženske vse do 20. stoletja, nam je vsem dobro znano. Od te dobe pa se je pričela moda menjavati v vedno manjših presledkih. Res je, da ljubi človek spremembo, a take spremembe pa je kar preveč, posebno za one, to je navadno za moške, ki morajo kupovati svojim ženam neprestano nove obleke. Na drugi strani pa se polnijo mošnjički raznih tovarnarjev blaga, šivilj, to je onih, ki so tvorci mode, ki se jim je posrečilo, da so ubrali pravo struno za vir svojih dohodkov. Sami pa se smejejo tistim, ki plešejo po njihovih zvokih. Ne bi bilo še tako hudo, če bi od tega imeli korist res oni, ki so zaslužka potrebni. Večina denarja pa gre v žepe onih, ki ga imajo že itak dovolj, ali preveč. S kako težavo dajejo moške v večjih mestih svojim ženam denar skoro vsak mesec za novo obleko. Če je nima, jo gleda družba postrani in žena se ne upa pokazati več na cesti, na razne prireditve in podobno. Koliko bolje bi bilo, če bi se ta denar porabil recimo za boljšo hrano doma, kajti mnogokrat in marsikje jedo rajši ves teden za kosilo sam krompir, večerjajo pa nič, samo da si žena nabavlja lahko obleke po zadnji modi, kupuje razne šminke, pudre in parfeme. Tako pretirano divjanje za modo ne ostane torej samo pri smešnosti onih ljudi, ki se temu podvržejo, ampak je predvsem velike važnosti kvaren vpliv tega na naše zdravje. Dokazano je, kako škodljivo je za kožo neprestano barvanje ustnic in pudranje obraza. Koža izgubi svojo prožnost in pokažejo se gube že v dobi, ko jih še niti najmanj ne bi bilo treba. Znano je, da škoduje lasem bledenje z vodikovim superoksidom. Ravno tako je jasno, da ne morejo dobro vplivati na organizem razni pasovi in stezniki, ki stiskajo notranje organe, da dobijo tako mnogokrat popolnoma napačno in nepravilno lego. Kar se tiče čevljev, so danes, hvala Bogu, žene že uvidele, da se ne izplača mučiti se v pretesnih zato, da bi se noga zdela manjša. Kakšne posledice ima lahko kajenje, tega se ženske niti ne zavedajo. Iz M. U. Dr. Lorandove knjige »Staranje« posnemam:

...»Še bolj kot dečkom škoduje kajenje nežnemu organizmu mladih deklet in vendar vidimo, da se posebno v zadnjih časih, gotovo kot ena izmed slabih posledic vojne, širi ta grda razvada vedno bolj in celo pred javnostjo. Kajenje žensk je treba presojati s popolnoma drugačnega stališča, nego kajenje moških, kajti ne samo, da je ženski organizem zaradi svojega veliko nežnejšega sestava in zaradi nežnejšega staničja veliko manj odporen proti strupenim vplivom tobaka kot moški in da marsikatera nežna cvetka zaradi tega bolj zgodaj odcedi in ovane, kakor razlagam v svoji razpravi 'O hitrem staranju žensk' —, ampak tudi rodovitnost trpi, kajti tobak zelo zelo pogubno vpliva na razne krvne žleze, tako na ščitnico in na spolne žleze. Ker smo pa v strašni vojni izgubili neizmerno mnogo ljudi, tudi oblasti ne morejo mirno gledati, če zaradi nezmerne kajenja nespametnih deklic dorašča generacija neplodnih žena, ki torej ne bo mogla zadosti svoji vzvišeni materinski dolžnosti...«

Našteti se da še polno drugih primerov, za katere je danes zdravniško dokazano, kako škodujejo zdravju. Vsi pa so posledica pretiravanja, ki ga povzroča napačno pojmovanje mode. Niso pa edine posledice na zdravju. Še hujše se kaže vpliv tega obupnega in bolnega boja proti naravi in njenim zakonom na morali današnjih ljudi. Poglejmo samo v večja mesta. Poklic vsake žene je že od nekdaj določen: postati mati in skrbeti za svoje otroke. To mora biti vsaki ženi prvo, potem šele sme misliti na zabavo, če ji za to ostane časa. Kaj pa vidimo danes? Velikomestne žene po večini mislijo v najboljšem primeru najprej na zabavo in če jim ostane kaj časa, pride na vrsto skrb za otroke in moža. Največkrat pa taki ljudje (ker moške niso nič boljši) otrok sploh nimajo, saj jim je to v napoto, to bi jih oviralo, neprijetno je sedeti doma

in paziti na otroka, ko pa se je bolje zabavati v baru, se voziti z avtomobilom in poslušati dvorjenje raznih kavalirjev. Prišli smo torej tako daleč, da žena zataji svoje bistvo, da noče otrok. Posledice vidimo iz statistik, ko skoro za vsa večja mesta čitamo nazadovanje porodov. Ne trdim, da je temu edini vzrok moralna pokvarjenost. Gotovo so še drugi vzroki, gotovo je pa tudi, da je to eden izmed važnih vzrokov.

Kje pa leži krivda za te nezdrave razmere, ki jih prinaša moda? Kaj je vzrok temu, da tako podlegamo in se predajamo toku modnih novosti, ki tako vsestransko škodujejo in vplivajo na nas? Krivda za to ni samo ena. Morda je to še izraz pojvne dobe, kakor so nastale po svetovnem spopadu tudi v umetnosti najrazličnejše nemogoče struje, ki pa jih je umetnost vsaj v glavnem že prebolela. Lahko je vzrok preveč denarja, lahko pa tudi pomanjkanje. V obeh primerih izgubljajo mnogokrat ljudje pot resnega dela in se vdajajo lahkoživstvu. Morda je kriv temu današnji tempo življenja, brzina in površnost, s katero se vse dogaja. Lov za srečo, katero bi vsakdo najrajši dosegel brez truda. Mogoče je vsa naša vzgoja napačna. Težka borba za obstanek je onemogočila pravo skrb za otroke. Starši jim ne morejo posvečati dovolj pažnje. Kdor pa živi dobro, je že tako okužen, da svojih otrok ne zna več pravilno vzgajati. Tako so otroci večidel prepuščeni sami sebi, manjka jim zaposlitve. Potikajo se cele dneve po nogometnih igriščih, po cestah, kjer vidijo same surovosti, nič lepega. Doba realizma in materializma je zamorila vsako fantazijo, vsako romantičnost, vsaka stvar se brezobzirno razgali in človek se še trudi, da ji odzame še tisto, kar je lepega na njej. Otrokom manjka pravljic, nimajo prilike, da bi se razvijali v njih čut za lepoto, za umetnost, za slikarstvo, poezijo, glasbo. Namesto tega pa vzbujajo njih fantazijo in jo usmerjajo v napačno smer razni kriminalni filmi ali filmi s kako drugo tako vsebino, ki samo napenja živce, ne pusti pa v otrocih nič lepega, nič pozitivnega, nikakega vtisa lepote. Brez vsake vrednosti so razne »Miki miške« in podobno. Ravno tako ostanejo brez zaposlitve deklice, ki se kaj kmalu navadijo pohajkovanja, kjer imajo priliko opazovati, kakšno obleko ima ta, kakšno ona, kako si je namazala ustnice ta, kako pristigla obrvi druga itd. Največ krivde za to bolno dobo pa je v pomanjkanju volje. Mnogi se zavedajo, da marsikaj ni prav, a nimajo toliko volje, da bi rekli: »Tako naprej ne gre, začel bom pri sebi!« Predajo se slabi družbi, raznim strastem in končno se popolnoma pokvarijo. Če zaide v to zlo že mož, ki ima močnejšo voljo in v katerem prevladuje razum nad čustvi, bo toliko laže prišla v to ženska, ki nima tako trdne volje in v kateri imajo največjo vlogo čustva. Zato leži mnogo krivde za vso to pokvarjenost in nezdrave današnje razmere na moških, ki sami nimajo dovolj krepke volje, da bi se temu valu uprli, ker se mu prepuščajo, ker so proti ženskam preveč popustljivi, ker jim pritrujejo v njihovem ravnanju, pa naj jim bo po okusu ali ne. Boje se zamere, nočejo izgubiti njihove naklonjenosti. Taki moški, četudi nevede in nehote, podpirajo žene, ki so bolne od današnjega časa, dajejo jim denar za vse mogoče novotarije, hvalijo njihovo namazano lepoto, v želji, da se jim na ta način prikupijo. Dajo se jim tako oviti okoli prsta, kar je za take pretkane žene malenkost in nazadnje postanejo samo nekaki blagajniki in karikature svojega spola. Pri tem se ne zavedajo, da ponižujejo samega sebe in kako žalostno in smešno vlogo imajo. Mož ne sme stati nikoli pod vplivom svoje žene, mož mora ženo odvrčati od korakov, ki se mu ne zdijo pravilni, ženo si mora vzgojiti, a začeti je treba pred poroko, drugače je prepozno. Danes je toliko ločitev, ker se ženijo ljudje, ki se še ne poznajo. Že od vsega početka mora biti mož toliko odločen, da ji pove o vsaki stvari svoje mnenje. Če se nevesta n. pr. obleče tako, da ji to nikakor ne pristoja in je smešna, ji naj ženin odkrito pove svoje mnenje. Če je zaradi tega uzlajena, naj gre. Take žene ni škoda. Če bi vsi moški delali tako, bi bilo tej bolezni kmalu pomagano. Toda v bojazni, da jo izgubi mož, dovoljuje ženski vse in tako zakrivi sam posledice, ki jih mora trpeti v zakonu.

Če sedaj zberem v par stavkih jedro tega spisa, katerega sem priobčil namenoma ravno v »Sokolšču«, z željo, da bi vsaj mi, kar nas je Sokolov in Sokolic, ostali zvesti svojim idealom in ne delali ravno nasprotno od tistega, kar je bilo Tyršu eden izmed glavnih namenov, ko je snoval Sokolstvo, namreč prirodna lepota in popolnost, bi imel napisati samo še tole: Namen mode je predvsem estetični učinek človekove zunanosti na gledalca. V ta namen se je treba obleči tako, kakor se vsakemu posa-

mezniku prilega in zato ni treba delati samo po enem vzorcu, saj je okvir mode širok in se lahko tudi pod njim oblečeš tako, da se ti bo prikladalo. Ako je moderna n. pr. bela barva kape, pa ti ne stoji dobro, boš pač izbrala drugo barvo, čeprav pravi trgovec, da je manj moderna. Vedno pa se je treba zavedati, da je naravna lepota najlepša, da človeku narave ni mogoče prekositi, zato je škoda uporabljati šminke, si briti obrvi in jih risati, ker s tem samo pokvarimo delo narave, sebi pa nič ne koristimo, saj mora vsakdo videti, kaj je prirojeno, kaj pa zlagano. Ne smemo svoje zunanjosti zanemarjati, pa tudi ne gledati samo na njo. Ne smemo se šemiti in si prizadevati doseči nekaj, kar je nemogoče.

OSEM ŽIVLJENJ

S. K. BOLTON

Življenjepisi, ki jih priobčuje pod tem naslovom »Sokolič«, je napisala ameriška pisateljica v knjigi, katero je imenovala »Revni dečki, ki so se proslavili«. Iz te knjige je izbranih osem življenj mož, katerih imena tudi jugoslovanski sokolski mladini niso neznan. Knjigo je priporočil kot primerno mladinsko čtivo sam prezident — Osvoboditelj Češkoslovaške republike T. G. Masaryk. — (Prevajalec dr. M. K.)

James Watt.

Zgodovina iznajditeljev je običajno boj z revščino. Sir Richard Arkwright (Sör Ričrt Arkrajt),¹ najmlajši izmed trinajstih otrok, ki ni užival nikake vzgoje, je bil brivec, ki je poslužil v svoji obokani delavnici vsako stranko — a umrl je z imetjem poldruga milijona dolarjev ter z naslovom viteza, ki ga je dobil od kralja za iznajdbe v tkalski industriji. Elias Howe (Hou)² se preživlja v londonski podstrešni kamrici s fižolom ter umira v starosti 45 let, pridobivši v 13 letih čez 2 milijona dolarjev s svojimi šivalnimi stroji. Samo trdna in odločna vztrajnost prinaša uspeh. Težko je stopati po stopnicah, ki vodijo k bogastvu, časti in slavi.

Tudi življenje Jamesa Watta (Džems Uat), iznajditelja parnega stroja, ni izjema v vrsti teh, ki so se morali bojevati za uspeh. Narodil se je v majhnem mestu Greenock (Grínok) na Škotskem l. 1736. Bil je preslab, da bi mogel hoditi v šolo, in tako se je učil malo čitati pri materi in računati pri očetu. Ko mu je bilo šest let, je risal z barvastim koščkom apna črte in kroge na ognjišče. Njegova najljubša igra mu je bila razdevati majhne tesarске aparate in jih izpreminjati v druge. Bil je poslušen deček in vdan zlasti materi, veseli in zelo inteligentni ženi, katera mu je vlivala pogum. Kadar so se otroci pričkali, je pravila: »Dajte govoriti Jakobu; od njega slišim vedno resnico«. Stari Jurij Herbert³ je napisal: »Ena dobra mati odtehta sto učiteljev« in takšna je bila gospa Wattova.

Ko so poslali Jakoba v šolo, se ni hotel družiti s surovimi dečki; bil je pretenkočuten ter se je čutil med njimi nesrečnega. Ko mu je bilo komaj 14 let, so ga poslali starši k prijateljem v Glasgow (Glesgó);⁴ ta pa jim je kmalu pisal, naj se pripeljejo po svojega dečka, kajti pripovedoval je toliko zanimivih stvari, o katerih je bil čital, da je pozno v noč bedela z njim vsa družina.

Njegova teta je pisala, da je posedal »makar celo uro in dvigal ter zopet spuščal pokrov pri kotliču za čaj in držal srebrno žlico ali pehar nad paro, opazujoč, kako se ta dviga iz odprtine kanglice ter oprijema in zgoščuje v kaplje gorke vode, v katere prehaja«.

¹ Angleški mehanik (1732—1792), iznajditelj modernega stroja za predenje.

² Ameriški romanopisec (1807—1850).

³ Ameriški mehanik (1819—1867).

⁴ Mesto na Škotskem.

Preden mu je bilo 15 let, je prebral dvakrat knjigo o prirodni filozofiji prav tako dobro, kakor vsako drugo knjigo, ki mu je prišla v roke. Izdelal je električni aparat in povzročil grozo pri svojih mladih prijateljih z nekajimi krepkimi pretresljaji. Imel je delavnico za lastno uporabo in kovačnico, v kateri je izdeloval majhne žerjave, valjarje in sesalke ter popravljal aparate, ki se rabijo na ladjah. Imel je rad astronomijo in po cele ure je polegla vznak na zemlji ter ogledoval zvezde.

Čeprav je bil rahlega zdravja, se je vendar moral pripravljati za samostojen poklic, da bi se mogel preživeti. Ko mu je bilo osemnajst let, se je podal na potovanje v Glasgow, na katero je mati odpravila svojega edinega dečka z mnogimi nežnimi besedami; hotel se je učiti izdelovati matematične aparate. Poleg svojega najboljšega oblačila, namreč lepo zložene srajce, žametaste suknje in svilenih nogavic je imel v svojem malem kovčegu usnat predpasnik in tesarsko orodje. Našel si je mesto pri možu, ki je prodajal in popravljal očala, popravljaj gosli, izdeloval ribarske mreže in trнке.

Spoznal pa je, da se more v tako malem podjetju le zelo malo naučiti; zato je odšel s starim kapetanom, prijateljem svoje rodbine, v London. Tu je hodil dan za dnem po ulicah ter iskal mesta; toda nikjer ga niso potrebovali. Končno se je ponudil, da hoče brezplačno delati v urarskem podjetju, da bi se izučil te obrti, dokler si ne najde mesta. Taka priložnost se mu je končno ponudila pri nekem gospodu Morganu, kateremu se je zavezal plačati 100 dolarjev za enoleten uk. Ker ga oče ni mogel podpirati, je živel vestni deček z dvema dolarjema tedensko; in večinoma si je pridobival ta mali znesek s tem, da je vstajal zjutraj zarana ter izvrševal razna majhna dela, preden je njegov gospodar odprl trgovino. Dnevno — izvzemši soboto — je delal do devetih; kmalu sta njegovo zdravje izpodkopala čezmerno delo in glad. Materino srce je žalovalo za njim, toda moral si je kakor drugi revni dečki krčiti pot sam.

Konec leta je odšel v Glasgow, da bi si tam uredil samostojno podjetje; toda ostali mehaničarji niso bili naklonjeni novodošlec in so bili proti temu, da bi si najel prostore. Neki profesor glasgowskega vseučilišča se je seznanil z njim in mu je ponudil prostore v visoki šoli; Watt je to seveda sprejel z radostjo. Izkupil je z dečkom, ki mu je pomagal, samo 10 dolarjev tedensko, in aparati, ki jih je izdeloval, so nahajali le počasi odjemalce; in tako je začel po vzgledu svojega prvega gospodarja izdelovati flavte, kitare in gosli, čeprav ni poznal niti ene sekirice. Eden izmed njegovih odjemalcev si je naročil orgle in Watt se je vneto lotil študija godbene teorije. Ko so bile orgle sestavljene — vzbujale so v oni dobi pozornost — jim je dodal mladi mehanik nekoliko svojih lastnih kompozicij.

Bilo je težko, preživljati se na tak način; toda to je zahtevalo energijo, razvijalo mišljenje in pripomagalo morda bolj nego kar koli drugega k njegovi bodoči slavi.

Revščina ni zaščita pred ljubeznijo; čeprav je bil reven, se je oženil z Marjeto Millerjevo, svojo sestrično, ki jo je že dolgo nežno ljubil. Njuno stanovanje je bilo majhno in preprosto; toda Marjeta je bila zelo ljubkega in prijetnega značaja; bila je vedno srečna ter je ogrevala njegovo življenje s sončno svetlobo tudi v trenutkih najtemnejših bojev.

Medtem si je pridobil na visoki šoli nekoliko prijateljev; eden izmed njih je z njim mnogo govoril o parnem vozu. Para nikakor ni bila neznana. Heron, grški matematik in mehanik, ki je živel v Aleksandriji sto let pred Kristom, pripoveduje, da so jo stari narodi uporabljali. Nekoliko primitivnih aparatov je bilo napravljenih v časih Wattovih. Najboljši je bil od Tomaža Newcomena (Njukamen);^a imenovali so ga atmosferski stroj ter so ga porabljali pri sesanju vode iz premogovnih ležišč. Toda mogel je opraviti v celoti le malo in mnogo rudnikov ni dajalo koristi, ker je voda skoro potapljala rudarje.

^a Angleški mehanik v drugi polovici 17. stoletja.

(Dalje prihodnjič.)

UZ DAN OSLOBOĐENJA

JOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

Već dvadeset minu ljeta
od onoga divnog dana,
kad sloboda sinu sveta
od svih jedva dočekana.

Popucaše lanci teški
raskinu se jaram kruti,
nestalo je dugog ropstva,
pali orli crno - žuti...

Srb — Hrvati i Slovenci
ugledaše veće zoru,
postali su sami svoji
i na kopnu i na moru.

Za slobodom sjedinjenje
došlo nam je svima drago,
ostvarivši san v'jekova
to najveće naše blago.

Osvećene bjehu žrtve
svih Kosova našeg roda,
uz jedinstvo kad zavlada
slavnoj braći: mir, sloboda.

Milioni jesu pali
za jedinstvo i slobodu
herojski su život dali
žrtvujući ga svom rodu.

A mi ćemo čuvat znati
što nam oni pribaviše,
pa nećemo izgubiti
naše sreće nikad više!

У БРАТСКО КОЛО

Др. В. РАШИЋ,
Београд

Хајде, брате, мој брате Србине,
Без тебе нам нема Домовине!
Ти си с нама крунисао дело, —
Па сад напред сложено и весело!

Нема брата без брата Хрвата
Ни сестрице а без Хрватице;
Братство наше то је Вера наша,
То нас спаја, диже и премаша.

Нема среће ни братскога венца
Без брата нам нашега Словенца!
И кад снег му у невреме веје, —
Да нам братство и спаја и греје!

Напред, браћо, сви у коло једно
Да нам буде и једно и вредно:
У снази је само спас нам свима, —
Хајд у коло где тог брата има!

С нама слога од срчаних тића!
Сви под стегом Карађорђевића!
А у славу Бога јединога
И Краља нам Брата рођенога!

САЧУВАТИ, БРАЋО

АРСЕНИН НОВАК,
Нови Кнежевац

Сачувати, браћо, ово што имамо —
то је наша дужност света — то сви знамо.

То нам веле жртве многе што падоше
и јунаци на бојишту што остане.

То нам зборе они диви обешени
и јунаци на бојишту исечени.

То нам веле они диви Доброг Поља
и Чаранић што је пао сред покоља.

То нам зборе Марко, Милош, Југовићи
и јунаци са Рудника, Цера тићи.

То нам вели Коча, Новак Бошко млади,
Стеван, Рајић и још Бурађ што град гради.

То нам вели хумка свежа нашег Краља
ко ј' за народ овај лепо све оставља.

То смо дужни очувати, одржати
и на браник отаџбине увек стати.

А то ћемо само постић' радом
заједничком удруженом снагом.

А то ћемо учинити кад с' волимо
и када се у мислим ми сложимо.

Зато с', браћо, удружимо сви одреда
на сложене нек нас душман прни гледа.

Нека пође на нас ако жели
чекаће их овде Оро Бели.

А с њиме ће бити овде сила јака
сто јунака, сто витеза попут Марка.

RADOST ŽIVOTA

JOŠO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

Pesnik reče: Svet je lep,
lep je život, divan, krasan
za onoga ko zna živeti,
kom je cilj života jasan.

I živina živet znade,
ali ne zna radost što je,
samo čovek to će znati
ko zadaće pozna svoje.

Nije svrha u životu
jesti, piti i spavati,
već u radu i stvaranju
zadovoljstvo naći znati.

Ko to znade, za njega je
život divan, pun radosti,
svaki dan mu obasjan je
suncem sreće i mladosti.

Ko to znade rado živi,
rado stvara, marno radi —
a to dobro, onaj znade
ko za dobro roda radi.

Upoznajmo sreću rada,
i radosti iz života,
pa će svaki osjetiti
što je Dobro i Lepota.

Upoznaće i Istinu
Plemenitost, sreću pravu
svi što rade za svoj narod
i za našu Majku Slavu!

Noćas je ulicom na periferiji grada
Bjesnio orkan i pad'o prvi snijeg,
A mi, stanovnici periferije i roblje glada,
Spremasmo se na ludi i panički bijeg.

U baraci staroj od petnaest decenija
Plakao sam od stud i pisao pjesme,
I gledao kako neko dijete se svija
Na vjetru i snijegu kraj smrznute česme.

A na vratima se mojim u tom času
Pojavila Smrt sa blistavom kosom,
Groza je treptala u njezinom glasu
I baraka je tresla se pod nogom joj bosom.

Došla sam po te — reče i pruži mi ruku —
Vrijeme je došlo da već podeš i Ti,
Imam nalog, pjesniče, da ti skratim muku,
Čuješ li, nemoj se preda mnom kriti!

Zar je baš tako, kugo stara,
Da došla si 'vamo tek radi mene,
Sjeti se, možda te pamćenje vara
U ove gluhe sate očajno snene.

Nije meni, moj pjesniče, do šale,
Jer dva života još noćas ću smaći,
Žuri se, jer gradom sv'jetla se već pale,
A u svom spremanju budi Ti što kraći!

Dobro, stani, odmah ću, eto, poći —
Rekoh, gledajući čas lijevo, čas desno,
A onda na izmaku strašne noći,
Skočio sam i Smrt o zemlju tresn'o.

Njen očajni krik još lebdaše gradom
I jecahu stabla odinja i stud i,
A mene poetu sa tugom i jadom
U bolničku postelju smjestiše ljudi.

Silno ste — rekoše — derali se noćas tamo
Kao da vas neko, oprostite, kolje,
Pa smo vas za to u ludnicu amo
Doveli dok vam bude malo — bolje.

ЕВО СНЕГА

СТ. М. МУТИБАРИЋ,
Деспот Св. Иван

Ево снега! Ево снега...
Дошао нам иза брега
изненада, о, радости,
ко далеки какви гости!

Ево снега дечјег друга,
пружио се преко дуга,
преко ширних, плодних поља,
преко брда, преко доља,

као какав њилим бели,
те сву децу развесели
и раздрага добри Боже,
како само то он може...

Куд погледам свуд се блиста!
А белина светла, чиста
просто мами, просто зове
да оствари дечје снове...

Ево снега! Ево снега,
долетео иза брега
као ласте у пролеће
доносећи нове среће...

НА DAN UJEDINJENJA

IOSO MATEŠIĆ,
Generalski Stol

Lica:

Vila Šumadinka
Vila Velebita
Vila Triglava

Vila Primorkinja
Vila Lovčena
Vila Učke Gore,

(Pozornica kao za sve proslave, sa slikom Nj. Vel. Kralja, ovijenom zastavom i napisom: Dvadeset godina: 1918—1938. Sve vile su obučene u narodne nošnje svog kraja, osim Učkogorske vile, koja je u crnini. Vile su poredane ispod slike Nj. Vel. Kralja, odakle izlaze redom i deklamuju):

Vila Šumadinka:

Zdravo, dane našeg slavlja,
Šumadija te pozdravlja!
Nosim tebi pozdrav kraja,
punog slavlja, punog sjaja.
Pozdrav nosim i s grobova,
što ih čuva zemlja ova!
Što u borbi jesu pali,
za jedinstvo život dali!
Sa Oplenca ja doletih
sa grobova onih svetih!
Gdje Otac Jugoslavije
vječni sanak tamo snije!
I kličem ti: Zdravo, dane,
naše slave opjevane!
Šumadija Tebe stvori,
za te će se i da bori!

Vila Velebita:

I moj pozdrav nek se čuje:
Narod moj u duhu tu je!

Po meni ti poručuje,
na daleko da se čuje:
Nek je hvala onim svima,
našeg roda herojima,
što slobodu nam donješe,
kada zato vrijeme bješe!
A sa njome ujedinjenje,
davnih želja ostvarenje!
Sada kad smo ujedinjeni,
mi smo složni, usrećeni.
Spremni braniti zemlju ovu
Stvarat rodu sreću novu!
Jer smo jedno do vjekova,
mi i naša zemlja ova!

Vila Triglava:

Sa visina snegom pokrivenim
pozdravit vas ovom pjesmom želim,
od радости moje srce pjeva,
moje oko suze sreće lijeva!
Jer ja vidjeh sa mojih visova

silnu vojsku hrabrih Sokolova,
koja samo v'jek za jedno znade:
svoju zemlju branit da imade!
Čuvat slogu, jedinstvo, slobodu,
za njih ići u vatru i vodu!
Oni znaju što je robovanje —
na slobodu predugo čekanje.
Pa sad kada slobodu imaju,
Nikom u nju dirati ne daju.
Od Triglava, do gordog Balkana
Ona biće voljena, čuvana!

Vila Primorkinja:

Dvadeset je prošlo već godina,
što je srećna naša Otadžbina,
u slobodi kad zasjaše gore,
kada naše zadobismo more!
Ovo jeste dobro nam najveće,
koj' nam više niko otet neće!
Sa njegovih sunčanih obala
nosim pozdrav naših sinjih vala.
Što u pjesmi veličajnoj zборе:
slobodan je Jadran, naše more!
Sjedinjeno s majkom Otadžbinom,
Jugoslavskom divnom Kraljevinom!
Srećna neka vaša srca budu,
jer vam more čuva rodnu grudu!
To je pozdrav našega Jadrana,
a na spomen sjedinjenja dana!

Vila Lovćena:

Koljevka je moja gorda, tvrda,
ko i ova silna Crna Brda!
Tu su ljudi čvrsti kao st'jenje —
sve ih resi hrabrost i poštenje!
Na Lovćenu vječnim mirom sniva
silno tijelo još silnijeg diva:
Petrovića - Njegoša Vladike,
Crne Gore ponosa i dika!
Koji reče: Boj ne bije puška,
nego srce i desnica muška!
Kosti njeg've i drugih heroja,
sad snivaju snom vječnog pokoja.

(Zavjesa.)

Jer je sada ono ostvareno
zašto je more krvi proliveno:
Sjedinjenje svih Jugoslovena,
od Triglava, pa sve do Lovćena!

Vila Učke Gore:

Blago vama, seke moje mile,
što slobode dan ste doživile.
Vi vidite mene u crnini,
i moj narod u crnoj je tmini.
Nema pjesme, nema radovanja,
dok nosimo jaram robovanja.
I kad ovaj dan slavlja osvane,
crna magla na svu Istru pane.
Suze rone djeca Liburnije,
jer im sunce slobode ne sije.
Prodani kao roblje u tuđinu,
izgubiše majku Otadžbinu!
Al' ih nada krepi i ufanje:
Nestati će jednom robovanje,
dan slobode i nama će svanut,
sunce sreće preko Učke granut!

Svi u horu

(osim Vile Učke Gore):

Dvadeset je prošlo ljeta,
što sloboda svanu sveta!
I jedinstvo našeg roda,
koj nam samo nebo poda!
Narod naš je srećan sada,
svuda prava radost vlada.
Od Triglava do Balkana
ori pjesma ovog dana:
»Mi smo jedno — nismo troji —
nismo tudi, već smo svojil!«
(Okreću se Vili Učke Gore):
A ti pamti, mila seko:
dan slobode nij' daleko.
Iza noći, dan će doći,
i ropstvo će teško proći.
Pa će vječno sjedinjeni
biti svi Jugosloveni!

JEDAN ČAS U SOKOLANI

GOJKO JAKOVČEV,
B e t i n a

Tmurna je jesenska večer. Napolju lije kiša. Čuje se jednolično udaranje kapljica o prozorska okna. Iza svršenih vježbi, skupili smo se u sokolani oko stola i čitamo. Tamo u kutu dvojica se o nečem razgovaraju, dok se konačno u razgovor ne upustimo svi. Među nama ima nekoliko starih članova, Sokola. Kad se oni razgovaraju o prošlim danima, mi ih rado slušamo. Tako je i ove večeri jedan pričao kako se vodio rat između Japana i Rusije, god. 1905 i kako su oni, stari Sokoli, taj rat pratili. Onda, t. j. 1905 smo još bili okupljeni u »Pučkoj čitaonici«, koju smo mi kao i čitavo selo zvali samo čitaonica. To je onda u našem selu bilo uz školu jedino prosvjetno društvo, u kojem je bilo učlanjeno više od polovine sela. Primali smo i kupovali razne knjige, novine i časopise, koje bismo svake večeri, kad bi se skupili, zajednički čitali. Svi smo bili silno zaneseni za čitanje, te smo tako iz novina saznali o ratu rusko - japanskom. Naravno, da su i naše simpatije bile na strani sjeverne braće Rusa. Kad bi u selu poslije podne stigle novine, mi bismo ih dočekali na isti način, kao ozebao sunca. Čim bismo ih primili, sa svih strana se pitalo: »Ko je dobio? Jesu li naši (t. j. Rusi) išli napred?« i t. d. Kad bismo iz novina saznali da su Rusi izgubili, te se večeri ne bi nigdje ni vidjeli ni čuli; čitaonica bi se rano zatvorila. Ali kad bi Rusi napravili kakav prodor, i postigli makar mali uspjeh, ko bi bio veseliji od nas. Još tada smo imali tambure i odmah bi se začule vesele pjesme, svi bismo pjevali i igrali od radosti i usput se i prijetili žutim mačkima, što su se usudili napasti našeg sjevernog strica. Ali sve veselje i naše vjerovanje u pobjedu braće Rusa, bili su uzaludni, jer smo na kraju ipak saznali da su Rusi izgubili rat i jedan dio svoje zemlje, a uz to im je još »žuti mačak« uništio i njihovu ratnu flotu. Tri dana bila je čitaonica zatvorena. Svima nam je bilo teško što pobjedu nisu odnijeli Rusi. Još smo dugo nakon toga žalili za svojom braćom, ali više nije bilo koristi da se žali: »žuti mačak« se ugnijezdio na azijskom kontinentu.

*

Kiša je još padala, a mi smo u sokolani i dalje razgovarali o nesrećnoj sudbini naše sjeverne braće, a u isto smo vrijeme mi mladi Sokoli saznali, kakva je ljubav u našem narodu usađena za svu slavensku braću. U tom razgovoru nismo ni opazili, da je prestala kiša i da se vani počelo buditi novo vrijeme. Konačno se uz pozdrav rastajemo i krećemo svojim kućama. Na nebu je vjetar silnom brzinom tjerao velike, mutne i tmaste oblake, iza kojih bi se na momente ukazao mjesec. Stao sam nasred ulice i gledao tu čudnu borbu vjetra s oblacima. Vjetar je rastjerao oblake i na plavom, vedrom nebu, kao kakav car, slobodno je zaplovio u svemir pun mjesec. More je tiho udaralo o obalu, mjesec je svijetlio kao dan, a ja stojeći još uvijek na jednom mjestu mislim o budućnosti Slavenstva. O silni vjetro, dođi i rasprši oblake zlobe, koji nas okružuju sa svih strana i učini da kao pun sjajan mjesec zaplovimo u svoj slavenski elemenat, u život koji nam pripada. Ovako sam mislio, a sitni morski valići pratili su moje sanjarske želje.

Тога дана родитељи нису били код куће. Седео сам у соби нерасположен и тмурно, као што је и време напољу било тмурно.

Немајући посла, седео сам поред стола, на ком је стајао наш стари часовник и неколико књига. Моје мисли су летеле тамо-амо. Али, монотono куцање сата скренуло је моју пажњу. Загледавши се у њега, чинило ми се као да стари сат уздише. И, заиста сат је јецао. Приметио сам да му је тешко.

»Тик — так — тик — так,« откуцавао је стари сат.

У његовим откуцајима протумачио сам читаву причу о његовој сопственој историји.

»Бејаху то срећна времена, када још бејаш млад. Нов, и пун сјаја засељивао бих свакога који би ме погледао. Тада бејаш у радњи, међу друговима. Међутим то не потраја дуго. Једнога дана уђе у радњу један господин, твој отац, тражећи да купи сат. Сви смо ми за зељном ишчекивали на кога ће пасти ред. Мени као да је нешто говорило, да ћу баш ја бити тај. И, заиста, твој отац задржа поглед на мени дуже него на другима, и пошто сам му се допао, рече да ће мене узети. Затим ме скидоше с полице, и не чекајући да се опростим од својих другова, завише ме, и тако ја дођох у руке твога оца. Он ме узео и изађе из радње.

Не видећи ништа од хартије у коју сам био увијен, нисам знао куда ме носи. Мислио сам где ли ће ме однети, и да ли ће ми тамо бити боље. При томе стигосмо твојој кући. Још с прага дочекао си нас ти радостан, с умилим гласом. Обрадовах се, уверен да ће ми код вас бити добро.«

Тада у старом сату зашуми нешто. Пошто се добро искашљао и одморио, стари сат настави све тише своју причу.

»Прошло је од тога догађаја доста времена. Ја сам непрекидно радио и теое увесељавао својим откуцајима и звоњењем. У вашем дому било ми је врло добро, и ја нисам ни за чим жалио. Твоји родитељи су ме добро чували и пазили, а ја сам увек тачно показивао време. Били смо сви задовољни. Колико је пута твоја мати рекла, да је моји откуцаји успављују. Али, сада се већ осећам старим, снаге ми нестаје, и можда ћу данас или...«

»Кр-р-р!« У старом сату откачи се нешто и зашкрипи. Увек и продрмах га, али, авај, стари сат ућута за навек, не довршивши своју причу.

Када су ми родитељи дошли, ја сам им с болом у души саопштио ову тужну вест. Сви смо искрено зажалили за нашим старим сатом.

НА КАЈМАКЉАЛУ

ŠKRINJAR,
Trbovlje

Na Kajmakčalanu je stolp iz kosti — —
Zjutraj, ko sonce nad goró prihiti,
ko morje se v zlatu in srebru blesti,
ko trava se ziblje, šepče vsak vir,
na Kajmakčalanu je stolp iz kosti...

Zvečer, ko se zarja poslavlja od nas,
ko v mrak se zagrinjata mesto in vas,
ko svet ves zagrne v svoj plašč božji mir,
na Kajmakčalanu je stolp iz kosti...

Votle, globoke, trpeče oči — — —
S Kajmakčalana stolp v mrak zastrmi
se zasolzi in si govori:
»O narod, o narod, si srečen, vesel,
ker stolp okostnjakov te je robstva otel?«

(Fragmenti iz moga dnevnika)

Jutro je bilo već svanulo. Na rumenom istoku pomolili su se mili sunčani traci. Nad kotlinom šuma i mora spustio se providni veo magle. Hladan jutarnji dašak prostrujio bi u uzduhu i iščezao ko drhtavo svijetlo zvijezde, u obrisu zore. — Na pučini blijedilo je crveno svijetlo svjetionika. Uz klisure preljetali su bijeli galebovi, puštajući se nisko i hvatajući svoj plijen. U uvali, uz obalu stajao je privezan naš maleni brodić i čekao na nas. Na mene, moga druga i malenoga hromoga kapetana Pana... Sunce je bilo već visoko iskočilo. Plavi valovi se tiho uljuljaše, kao da donose divne pozdrave morskih sirena. Ukrećamo se u čamac i odjedrimo u daljine. Stajao sam na kormilu i divio se klizanju broda, koji je naličio na bijela labuda i koji kao da hoće pojuriti još brže i brže. Iza sebe ostavljali smo ubavo seoce zavito gustim oblacima dima. Pratili smo pogledima staroga Pana. A on, — zadubio se duboko u misli. Pogled mu lutao nekuda daleko po pučini, a na licu opazala se čežnja za nečim dalekim..., izgubljenim. Pane! viknuh, — pričajte nam nešto iz vašeg mornarskoga života. — Pan podigne svoju izbljedelu glavu, zaokruži pogledom, duboko uzdahne i nastavi...

— To je bilo davno. Još dok sam bio mlad, čil, poletan i pun vjere u život. Svake zvijezdane noći, ispred malene kućice ovite u bršljanu i majskim ružama, sjedio sam opružen na žalu, brojeći titrave zvijezde. Volio sam da u noćima sanjam o svojem domu i sreći... Bio sam sa sobom zadovoljan. Zvijezde su mi onda veselo titrale, mjesec se smijao, a tihi lahorčić hladio mi vruće čelo i poigravao se uvojcima moje crne guste kose... I tako sam provodio dane i noći. Mislio sam da se neću nikada odijeliti od ovoga čarobnoga kutića sreće. Ali život je htio drugačije. Jednoga sumornoga jesenjeg dana morao sam otputovati. Dužnost me zvala. Sa suzama u očima odijelio sam se toga kutića, — i otišao sam. — Lutao sam dalekim morima i krajevima. Uvijek sam gledao istu igru mora i valova. Uvijek slušao paklensku buku velegradova. Ali više nisam bio srećan. Sjećao sam se svojih neostvarenih sanja.

Nekoga divnoga majskoga jutra, nakon dugih godina lutanja vratio sam se. Ne više čil i mlad, nego s prosijedom kosom i pogrbljenih leđa. — Povrh kućice još uvijek titraju zvijezde, mjesec sije, a valovi pjevaju simfoniju divnoga Jadranskoga Mora. Ali za mene je sad sve to bezvrijedno..., jednolično. Ja nemam više što da tražim od života. Dani su mi izbrojani i mirno čekam smirenje u ovom negdašnjem čarobnom kutiću sreće.

Ah!, — zbogom, djetinstvo!...

...!, — zbogom, neostvoreni snovi!...

Iskreno me je dirnula ova kratka priča staroga kapetana, koju nikada nikome nije kazao i neće. Osjetio sam sućut prema jednome sitnome zemaljskome biću, čiji snovi nisu se ostvarili. Tako je moralo biti... Oh!, sudbino, — sudbino!...

— Brodić je i dalje klizio po plavim zelenkastim valovima, noseći nas k cilju, a maleni hromi kapetan Pan utonuo je ponovno u daleke misli.

Češkoslovački Soko u novim prilikama

Češkoslovački Soko, posle okrnjenja domovine, odmah se snašao u novim prilikama te je zauzeo krajem oktobra svoje stanovište u svim pitanjima, koja se tiču novog uređenja, sada zaista čisto nacionalne države. Između ostalog češkoslovački Soko pre svega hoće da ostane veran svojim osnovnim idealima, koji su od Čeha i Slovaka stvorili svesnu naciju te je još i sada sačinjavaju. Soko zahteva da se smanji broj stranaka, da se one združe, a sjedinjenje ne sme da bude samo formalno, nego mora nova stranka biti prožeta novim duhom ako hoće država od nje da ima koristi. Javna uprava mora u svakom pogledu biti samostalna, bez upliva dnevne politike, podvrgnuta jedino strogoj stručnoj kontroli. Na izradi novog ustava moraju da sarađuju i zastupnici znanosti, umetnosti i kulture i velike, pokušane kulturne i moralno uzgojne ustanove, među ostalima i Sokolstvo. Konačne državne granice neka se urede po načelu narodnosti; u zemlji neka ostane što manje pripadnika tuđih narodnosti, a s druge strane neka što manje Čeha i Slovaka dođe pod tuđu vlast, no što bude ipak tamo ostalo, neka se ili izmeni ili zaštiti na osnovu uzajamnih ugovora. Ne samo javna uprava, nego i gospodarske i socijalne ustanove neka se liše upliva dnevne politike. Svađe neka se šteti, lična odgovornost neka bude što veća, neka se iskoreni svaka korupcija i protekcija u svakom pogledu. Soko ne može dalje da gleda dosadašnju nejednakost i nepravednu podelu prihoda pojedinih lica i porodica i upotrebu nekih kapitala u neprave svrhe. Soko nadalje zahteva, da se obustavi svaka potpora političkim strankama i njihovim ustanovama, novčanim zavodima, novinama itd. Češkoslovački narod svojim je radom svladao najteža vremena te ih svladava i dalje, veran kulturnoj predaji naroda.

Češkoslovački Soko, Savez radničkih gimnastičara i češkoslovački Orač stvorili

su u svom nastojanju, da njihov rad bude jednostavniji i koncentrisan u radnu zajednicu. U toj zajednici oni će rešavati u uzajamnom dogovoru zajednička pitanja koja im se postavljaju na polju njihova rada u novom nacionalnom i državnom životu. Ova udruženja čine to na zdravoj osnovi, koja odgovara češkoslovačkim demokratskim prilikama te im osigurava uspeh. Duhu ovih triju organizacija ne bi odgovaralo mehaničko ili, pače, prisilno ujedinjenje u jedno telo. Takvo ujedinjenje organizacija, koje se u određenim pogledima idejno razlikuju, ne bi nipošto koristilo uzgoju gimnastičara, naprotiv, ono bi njihovu razvoju smetalo. S tog razloga ove organizacije, priznajući jedna drugoj potpunu samostalnost, uzele su u lepom slozi za svoj zajednički cilj da slože i ujednače svoj rad na raznim poljima, gde je to moguće, i da se ujedine sve narodne snage gde god to bude potrebno.

Do 1300 metara ispod morske površine. Italijanske novine javljaju da je mladi italijanski naučnjak Galeazzi pronašao naročiti aparat kojim će se moći zaroniti 1300 metara duboko u more. Aparat se sastoji od jedne oble kabine s promerom od 1,40 m koja može da podnosi 1300 atmosfara.

Dva miliona učenika pišu inostrancima. Jedan zavod u Parizu objavio je nedavno zanimljivu statistiku. Već nekoliko godina nastoji da između francuskih učenika i studenata s jedne i inostranaca s druge strane posreduje prepisku. Na ovaj način od 1919 god. već je više nego dva miliona učenika i studenata našlo dopisnike s one strane francuskih granica s kojima su mnogo godina vodili redovitu prepisku te se tako upoznali sa životom u tuđim zemljama i vežbali se u tuđim jezicima. Samo u 1937/38 godini uspelo je da su francuski učenici i studenti dobili 96.000 inostranaca za prepisku. Od ovih bilo je 36.000 američkih učenika i studenata, 27.000 pisalo ih je iz En-

gleske, 13.500 iz srednjoevropskih zemalja, 8000 iz Nemačke, 7000 iz Australije, 2500 iz Kanade i 2000 iz Italije.

Film, vidljiv i kod dnevne svetlosti. Engleske novine javljaju iz Tokia da je u jemskom zavodu za fizikalno i hemisko ispitivanje dr. Takeo Šimizu pronašao spravu kojom se mogu filmovi prikazivati i kod dnevnog svetla. Mesto sadašnjih belih projekcionih ploština dolazi crno »Platno« od celuloida. Ovo »platno« ima na površini 50.000 malih uzvišenih tačaka koje imaju to svojstvo da sasvim upijaju svetlo projektora, a ostalo svetlo izlučuju.

Nepoznat narod na Papui. U Sidneju u Australiji vratio se John Hides koji je bio 1935 god. otišao na Papuu (Novu Gvineju) kao činovnik britske kolonijalne uprave te se kasnije posvetio etnološkim (poznavanje naroda) naukama. Pre nekoliko meseci bio je otišao iz Porta Moresbya u unutrašnjost zemlje s pratnjom policijske kolonijalne uprave. Ova ekspedicija morala je svladati velike teškoće, samo za prelaz preko 2000 m visokih gora upotrebila je četiri nedelje. Pošto su nakon ogromnih napora prevalili gore, stigli su u ubavu dolinu koju opkoljavaju valovita brdašca te je natapa srebrna mala reka. U ovoj dolini živi malen narod naseljen u više sela kraj reke. Ovi urođenici znatno se razlikuju od drugih Papuanaca. Koža im je svetlo rida. Po svojoj kulturi žive još kao u pravo kameno doba, zato su se silno čudili oružju i oruđu ekspedicije. Iz početka bili su vrlo bojažljivi, a kad su videli, da nema opasnosti pokazali su se vrlo gostoljubivim te je ekspedicija ostala dva meseca među njima. Hides misli da su Tarifurovci, kao što se oni sami sebe nazivaju, arijskog izvora. Pre nekoliko stoleća su na bogzna kakav način zalutali onamo te su živeli sasvim odeljeni od ostalog sveta. U znanstvenim krugovima Hidesovo je otkriće pobudilo mnogo pažnje, pa se misli da bi se u unutrašnjosti tajanstvenog otoka moglo naći još kakvo drugo, do sada nepoznato pleme.

Pustinja Kalahari u Africi raste. Vlada Južnoafričke Unije osetila je potrebu da postavi naročitu komisiju, kojoj je zadaća da što savesnije prouči vremenske prilike na granicama pustinje Kalahari te da što pre izradi predloge kojim sredstvima bi se moglo suzbijati prodiranje pustinjskog peska. Nerazumljivo širenje pustinje Kalahari, koja leži između reke Oranje i na-

selja Bušmana, primećuje se već od 1920 godine. Vetar nosi pustinjski pesak sve dalje; ovaj pokriva već prilične površine pograničnih stepa te prodire čak i u šumske predele tako da je bilje osuđeno na propast. Osim toga meteorolozi već 15 godina opažaju neprestanu menu vremena: suša biva sve veća, a kiše ima od godine do godine sve manje. Upravo ovo dejstvo dozvoljava prilično točna proračunavanja, kako velika je opasnost. Do sada su se borili protiv peska na taj način što su iskopali u pograničnim predelima duboke jarke te su sadili šume, ali se pokazalo da to ne koristi mnogo, jer je pesak za kratko vreme napunio jarke, a drveće nije uspevalo. Ova stvar vrlo je zabrinula i vladu i narod u ovim predelima, pa će se borba produžiti svom snagom, čim se nađu uspešna sredstva.

1000-godišnjica Pekinga. Stari kineski carski grad Peking, koji je do nedavno bio glavni grad Kine, proslavlja ove godine svoju hiljadugodišnjicu. 938 god. posle Hrista izabrao je tadašnji car Kan Kitan Peking za svoj glavni grad. Od tada je Peking bio punih 960 godina glavni grad države.

Čovečji život produžen za 13 godina. Krajem XIX stoleća bila je prosečna starost života 44,4 godine, dok danas iznosi već 57,6 godina. Čovečji se život prema tome zadnjih 30 godina produžio za 13 godina. Ovo produženje je posledica novog načina života, a pre svega hrane koja čovečjem telu, što se tiče zdravlja, mnogo bolje prija. Osim toga je prosečni čovek danas za 5 cm veći nego čovek pre 100 godina.

Faraonski grobovi — električno osvetljeni. U »dolinu kraljeva« u Egiptu, gde Faraoni snivaju svoj hiljadugodišnji san, ulazi sada tehnika XX stoleća. U grobovima starih misirskih vladodržaca uvode sada moderno osvetljenje. Nadaју se da će ovu novotariju, koja će bukvalno doneti svetlo u tminu prošlosti, svršiti do kraja još pre zime, kada počinje glavna sezona za dolazak stranaca.

Statistika o kupatilima. Kao sve neobične statistike, i ova je došla iz Amerike. Ona hoće na nov način da izrazi statistiku o čistoći. Do sada su merili čistoću jednog naroda prema tome koliko troši sapuna, sada misle Amerikanci da može biti merilo čistoće broj kupatila na stanoviti broj stanovništva. Do svog merila mogla

je, naravno, doći Amerika, jer tamo ima zaista 35 kupatila na 1000 stanovnika. Blizu Amerike je Engleska koja ima na isti broj stanovnika 31 kupatilo. Onda dolazi Nemačka sa 26, Švicarska, Danska i Nizozemska svaka sa 20, Belgija sa 18, Francuska sa 14, Japan sa 12, Češkoslovačka sa 10, Norveška sa 8, Italija i Mađarska sa 6, Španjolska i Portugal svaka sa 4, Rumunjska sa 2 i Jugoslavija sa 1 kupatilom. U Rusiji dolazi jedno kupatilo na 10.000 stanovnika.

Naseljenost na zemlji. Prema najnovijoj statistici o naseljenosti na zemlji Brazilija je najređe naseljena. Ovde dolazi naime samo 5 stanovnika na jedan kvadratni kilometar. Ako sada ovu naseljenost usporedimo s japanskom, onda ćemo naći, da tu dolazi na jedan kvadratni kilometar 181 stanovnik. No ni ovaj broj nije najveći; u neobično naseljenoj Belgiji žive na jednom kvadratnom kilometru 273 čoveka, u Nizozemskoj 250, u Nemačkoj 143,6, u Italiji 137,7. Srazmerno retko su naseljene Ujedinjene Države Američke, gde nalazimo na jednom kvadratnom kilometru jedva 15 stanovnika, a u Rusiji pače samo 8. Na celoj zemlji živi na jednom kvadratnom kilometru prosečno 16 ljudi. Pola stanovništva celog sveta živi u Aziji, oko jedna četvrtina u Evropi, jedna osmina u Americi.

Plinske maske za slonove. Uprava zoološke bašte u Ženevi poručila je plinske maske za slonove. Jedna je već gotova te je metnuta na glavu najvećem slonu. Ona krije sasvim slonovo rilo te nosi respirator na kraju dugačke cevi; krije potpuno i glavu, a oči su zaštićene nekim providnim materijalom. Plinska maska za slonove potpuno je slična maskama za ljude. Uprava zoološke bašte misli, da će u slučaju plinske navale takve maske dovoljno zaštititi skupocene životinje, koje se, naravno, ne mogu skloniti u plinska skloništa.

ZA ŠALU

Lukavac. Kad je Milan bio malen, vrlo rado je plakao. Često bi mu majka dala komad čokolade da ga uteši. Jednom su se spremali roditelji da s njime pođu na put. Mali lukavac reče majci: »Uzmi, mamice, čokoladu sa sobom, ako budem na putu morao plakati.«

Kad lekar pita. Ljubazni lekar sretno jednog od svojih pacijenata te ga upita: »Kako ste, prijatelju, kako vaše zdravlje?« — Upitani se zbunjeno smeška te odvрати: »Nemojte mi zameriti, gospodine doktore, ali ja se osećam vrlo dobro.«

Spособnost. Dragana su poslali da donese sir. Posle dugog vremena on se vrati — ali bez sira. — »Gde si ostavio sir?« upita ga otac. — »Izgubio sam!« odgovori Draga. — »A papir?« — »I njega sam pojeo!«

Dobrotvorna zabava. »Ja, nažalost, ne mogu da dodem na vašu dobrotvornu zabavu, no ja ću u duhu biti s vama.« — »Pa gde hoćete da sedite vaš duh? Mi imamo sedišta od 10 do 50 din.«

Srećom samo na predavanju. Profesor: »I ako u celoj zemlji zbrojimo opeke, što ih proizvodimo, dobit ćemo svotu od pet milijardi — to znači da pada svake godine 70 opeka na glavu.«

Dečija usta. »Tatice,« upita mali Duško, »zašto ima ujak tako retku kosu?« — »Jer mnogo misli, Dušane!« — »A kako to,« upita Dušan dalje, »da imaš ti tako gustu kosu?«

Zna on zašto. »Ponovno vam kažem: rakija je najveća nesreća za čovečanstvo. Rakiju bi valjalo baciti na dno mora!« — »Ja, znate, ne sudim o tome tako strogo, ali moj brat, on je sasvim vašeg mišljenja!« — »Vidite, u ovog brata biste se morali i vi ugledati! Je li i on pomorac kao vi?« — »Nije, nego je gnjurac!«

IZ UREDNIŠTVA

Ker bo izšla decembrska številka „Sokoliča“ že pred božičnimi prazniki, naj se pošljejo rokopisi uredništvu takoj, a najkasneje do 5. decembra.

REŠENJA IZ 10 BROJA „SOKOLIČA“

Ребус: Водоравно: 1) корито — кола, 2) арома — галоп, 3) пада — ли — сана, 4) ние — кома — јор, 5) је — потера — ева, 6) а — б — именик — б — т, 7) кас — арис — пет, 8) унац — рак — Кива, 9) банак — митеп, 10) етар — мирише. —
Усправно: 1) канија — Куба, 2) орање — Банат, 3) роде — ли — сана, 4) има — кома — цар, 5) та — потера — к, 6) о — г — именик — ми, 7) кас — арис — Кир, 8) олај — рак — пити, 9) донов — Бенеш, 10) апарат — тапе.

Ispunjalke: 1) zima, duka, rali, Andi, vino, oaza; I—II: Zdravo. — 2) nara, amor, zona, dual, atol, rasa; I—II: Nazdar. — 3) Zevs, duet, remi, anal, vera, eros, jopa; I—II: Zdravej. — 4) čelo, omar, lama, emir, Mira; I—II: Čolem.

Ребус: Водоравно: 1) Микан — Ганга, 2) одора — Атили, 3) ли — рис — реп — ом, 4) ел — ало — орах — га, 5) ра — ти — ат — ар, 6) ко — ко — ам — ко, 7) ат — Идо — ала — од, 8) па — тап — сат — то, 9) Авала — одмор, 10) катар — дапре. —
Усправно: 1) Молер — канак, 2) идила — отава, 3) ко — рат — кит — ат, 4) ар — или — ода — ла, 5) па — со — он — ар, 6) га — ро — ас — од, 7) ат — ера — ала — ла, 8) ни — Пат — мат — ми, 9) глога — Котор, 10) лимар — одоре.

KRIŽALJKA

ANTONIJE ŠART,
Z a g r e b

1	2	3	4	5	6	7	8
9			10	10a		11	
12		13			14		
15	16		17	18			
19	20	21				22	
	23	24		25	26		
27			28	29	30		31
32		33			34		
35			36	37			
	38		39				
	40				41		

Vodoravno: 1) udarac, ćuška, 5) slatkiš, 9) veznik, 10) tabor, 11) ime Vojnovića, 12) prirodna pojava, 14) bokerski izraz (... aut), 15) veznik, 16) stranac, 19) dva suglasnika, 21) onaj koji tumači, 22) dio kopna, 23) bog ljubavi, 25) ličnost iz Vokt Dizmijevih romana, 27) predlog, 28) pokazna zamenica, 30) tabor (ili organ za jedno osetilo), 32) gnorično drvo (pad.), 34) oblik glagola orati, 35) brdo kraj Beograda, 37) ostrvo (pad.), 38) vrsta soka, 40) disanje, 41) tropska ptica.

Okomito: 1) vrsta ribe, 2) veznik, 3) ćuprija, 4) grčko slovo, 5) upitna zamenica, 6) grad u Nemačkoj, 7) lat. zdravo (e = o), 8) stabljika loze, 10a) poluotok u Evropi, 13) prevozno sredstvo, 14) slovenački zmija, 17) muško ime, 18) ufanje,

20) mesto u Sremu (bez »a«, Stara...), 22) pogranična stanica prema italijanskoj granici, 24) ogrtač (ženski), 26) industrijsko mesto, 29) domaća životinja, 31) tursko ime, 27) reka u Jugoslaviji, 38) turski bog, 34) strano muško ime, 36) veznik (skraćeno), 37) lična zamenica, 39) reka u Nemačkoj.

KRIŽALJKA

S. SVOBODA,
Z a g r e b

1	2	3	4			5	6	7
8						9		
10				11	12		13	
14			15			16		
		17						
18	19		20					
21		22		23			24	25
26			27		28			
		29		30		31		
32	33				34		35	
36								
		37					38	
38a	39		40			41		
42		42a			43			
44					45			
46			47	48		49		
		50			51		52	
53	54		55			56		
57		58		59				
60			61		62		63	64
65				66		67		
		68			69		70	
71	72							
		73					74	
75	76		77			78		
79		80			81			
82								

Vodoravno: 1) fizička pojava od koje dobivamo svjetlost, 8) prevozno sredstvo, 9) vlak, 10) stara mjera, 11) ruska rijeka, 13) mandžurski general, 14) slovo latinice, 15) najjača karta, 17) poznati špartanski vojskovođa u peloponeškom ratu, 18) egip. bog, 20) egip. boginja, 21) pogodbeni veznik, 23) grčki narodni junak, 26) starorimski pjesnik (Ovidije), 28) papi u prihod, 29) dvojica, 31) hoda, 32) usmeno raspravljanje, 35) njemački predlog, 36) ime naše zemlje po precima, 37) jezero u Abesiniji, 38) kratica za »tekuće godine«, 38 a) centar vrtnje, 40) predlog, 41) perzijski vladar, 42) kretanje vode, 43) muzičko slovo, 44) ime Vojnovića, 45) ime nekoliko norveških kraljeva, 46) franc. gram. član, 47) predlog, 49) ime glumice Ondre, 50) francuski političar, 52) inicijali prez. i imena srpskog pjesnika, 53) potvrda, 55) lažna kosa, 57) kratica za »otsutan«, 59) njemačka pokrajina, 60) neupotrebljavano, 62) iznenađenje, 65) arapski poglavice, 67) zamenica u padežu, 68) neodlučno u šahu, 70) naslov za firmu, 71) ljubavnica, 73) skup vojnika u redu (e = o), 74) pseći glas, 75) franc. član, 77) predlog, 78) veznik, 79) zdravo (lat.), 81) prkos, 82) obmanuti, nasamariti.

Okomito: 1) pobunjen (str.), 2) lagane, 3) grčko slovo, 4) predlog, 5) inicijali dubr. pisca (»Ekvinocij«), 6) naša planina, 7) španski državnik, 11) vjerna, 12) zasjeda, 15) papiga, 16) gorostasi, 19) crnačko pleme, 22) naročit, 24) dio kupatila, 25) brzopis, 27) rušen, 30) grčki grad, 32) klasa biljana, 33) španski član, 34) turski: sveta, 38) poznati brod udario u ledenu santu i potonuo, 39) noćne ptice, 41) prevozno sredstvo, 42 a) up. riječ, 43) predlog, 47) dio tekućine, 48) grčki bog rata, 51) zemljoradnik, 54) dio čestice, 56) grad u Španiji, 58) muzičar, 61) država u U. S. A., 63) kratica za »dativa«, 64) napustiti, 66) posjedovati, 69) druga, 71) sprava za navodnjavanje, 74) pribor, 76) franc. luka (fon.), 78) drugi, 80) ista slova, 81) Irac.

POSJETNICA

ANTONIJE ŠART,
Z a g r e b

TOMO SENOV

Odakle je ovaj gospodin?